

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Michaela KOZIORKOVÁ

Vyživovací povinnost rodičů k dětem

Diplomová práce

Olomouc 2012

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Vyživovací povinnost rodičů k dětem“
vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Ostravě 14. 10. 2012

Michaela KOZIORKOVÁ

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucí mé práce, JUDr. Lence Westphalové, Ph.D., za cenné rady a připomínky. Rovněž bych chtěla poděkovat advokátům jmenovaným ve čtvrté kapitole za jejich názory, které mi pomohly k jejímu zpracování.

Abstrakt:

Tato práce se zabývá vyživovací povinností rodičů k dětem – její charakteristikou, dobou trvání, jakož i problémy, ke kterým může při jejím plnění dojít. Rovněž se zabývá procesní stránkou vyživovací povinnosti a zaměřuje se na tzv. „tabulkové výživné“.

Klíčová slova:

vyživovací povinnost, rodinné právo, rodiče a děti, problémy, proces, tabulky.

Abstract:

This dissertation deals with maintenance obligation of parents to children – its characteristic, its duration as well as problems which can be caused during its payment. Also it deals with procedural aspect of maintenance and focuses on the „table maintenance“.

Keywords:

maintenance obligation, family law, parents and children, problems, process, table.

Obsah

Úvod	7
1 Obecně o vyživovací povinnosti	9
1.1 Historie	9
1.2 Charakteristika výživného	11
1.2.1 Kritéria pro přiznání výživného	12
1.3 Vznik vyživovací povinnosti rodičů k dětem	13
1.4 Trvání vyživovací povinnosti rodičů k dětem	13
1.5 Zánik vyživovací povinnosti rodičů k dětem	15
1.5.1 Smrt oprávněného nebo povinného	15
1.5.2 Osvojení dítěte	15
1.5.3 Uzavření manželství	15
1.6 Rozsah vyživovací povinnosti rodičů k dětem	16
1.6.1 Odůvodněné potřeby oprávněného	16
1.6.2 Schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinného	16
1.6.3 Stejná životní úroveň rodičů a dětí	17
1.6.4 Majetek oprávněného	18
1.6.5 Vlastní příjem oprávněného	19
1.7 Plnění vyživovací povinnosti rodičů k dětem	19
1.7.1 Složení peněžní částky pro budoucí výživné	20
1.7.2 Tvorba úspor	21
2 Problémy provázející plnění vyživovací povinnosti	23
2.1 Tzv. „černá ekonomika“	23
2.2 Povinný rodič podnikatelem	24
2.3 Domněnka dle § 85a	25
2.4 Nezaměstnanost rodičů	25
2.5 Trestněprávní důsledky	26
2.5.1 Účinná lítost	27
2.6 Povinný ve vazbě a ve výkonu trestu	28
2.7 Vyživovací povinnost a rodičovská zodpovědnost	29
3 Rozhodování o vyživovací povinnosti	31
3.1 Případy soudního rozhodování o vyživovací povinnosti	31
3.2 Zahájení soudního řízení	31
3.3 Účastníci řízení	32
3.3.1 Řízení zahajovaná na návrh	32
3.3.2 Řízení zahajovaná i bez návrhu	32
3.4 Příslušnost soudu	33
3.4.1 Přenesení příslušnosti	34
3.4.2 Spojení řízení	34
3.5 Způsob rozhodování o vyživovací povinnosti	35
3.5.1 Nedoplatek výživného	35
3.6 Řízení o změně výživného	37
3.7 Promlčení výživného	38
3.8 Plnění za jiného	39

3.9	Započtení výživného	39
3.10	Náhrada výživného	39
4	Tzv. tabulkové výživné	41
4.1	Důvod pro vytvoření	41
4.2	Charakter tabulky a její použití	42
4.3	Projevy v soudní praxi	43
4.4	Přínosnost “tabulek”	46
5	Změna právní úpravy	47
	Závěr	49
	Použitá literatura	51

Použité zkratky

ZoR Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině

OZ Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník

OSŘ Zákon č.99/1963 Sb., občanský soudní řád

Úvod

Tato diplomová práce se zabývá vyživovací povinností rodičů k dětem - její charakteristikou, vznikem a zánikem, dobou trvání, jakož i zásadami, kterými se tato povinnost řídí. Rovněž je pozornost směřována na metodický materiál Ministerstva spravedlnosti České republiky - mezi veřejností se hovoří o tzv. "tabulkách".

Rodina je nedílnou součástí společnosti, jejím základním článkem. Jako v každém jiném společenství, i v rodině mají mezi sebou jednotliví členové vzájemná práva a povinnosti. Vyživovací povinnost patří mezi ty nejvýznamnější z nich.

Téma své práce jsem zvolila s ohledem na jeho aktuálnost. S vyživovací povinností se každý občan České republiky během svého života setká. Ve většině případů je to nejprve na straně oprávněného a později na straně povinného. Hlavním cílem práce je poskytnout přehled o vzájemných vztazích a zásadách při plnění vyživovací povinnosti rodičů k dětem. Dále bych se chtěla zaměřit na tzv. "tabukové výživné", na jeho pozitiva a negativa. Zajímala jsem se také o to, zda "tabulky" alespoň minimálně ovlivňují rozhodovací praxi ostravských soudů. Domnívám se totiž, že právě s ohledem na jejich doporučující charakter soudci sice jejich existenci berou na vědomí, nicméně v praxi se jimi neřídí. Při zpracovávání jsem využívala metodu analýzy, syntézy a pozorování. Používala zejména komentářovou literaturu autorů Milana Holuba, Josefa Glose, Josefa Eliáše, Hany Nové. Dále jsem čerpala například z vysokoškolských právnických učebnic autorů Milany Hrušákové, Zdeňky Králíčkové, Marty Knappové a Jiřího Švestky. Rovněž jsem využívala judikaturu českých soudů a některé z internetových zdrojů.

Práce je tematicky rozdělena do pěti kapitol. První kapitola se zabývá vyživovací povinností obecně. Začíná stručným historickým vývojem vyživovací povinnosti na území našeho státu. Poté je přistoupeno k charakteristice samotné vyživovací povinnosti - vysvětlení základních pojmů a podmínek týkajících se výživného. Dále se práce věnuje časovému ohraničení vyživovací povinnosti - pozornost je věnována jejímu vzniku, trvání i zániku. Podkapitola s pořadovým číslem šest pak pojednává o rozsahu vyživovací povinnosti, zejména o dvou klíčových kritériích - odůvodněných potřebách oprávněného a schopnostech, možnostech a majetkových poměrech povinného. Poslední podkapitola se pak věnuje plnění vyživovací povinnosti - základnímu způsobu, kterým je pravidelné měsíční plnění a dvěma odchylkám - jednorázovému složení částky v hotovosti a tvorbě úspor. Kapitola druhá má za cíl poukázat na

(dle mého názoru) nejčastější problémy, ke kterým při plnění vyživovací povinnosti v praxi může dojít. V úvodu je vysvětleno, co se míní dobrovolným plněním vyživovací povinnosti. Poté je v sedmi podkapitolách pojednáno o opačných situacích. V první podkapitole je pozornost věnována tzv. "černé ekonomice" - tedy situaci, kdy je rodiči zaměstnavatelem evidenčně vykazována mzda nižší výše než je faktická výše mzdy. Dále je pojednáno o situaci, kdy povinný rodič je podnikatelem. Zde je problém v tom, jak správně určit příjem a následně posoudit majetkové poměry tohoto rodiče a na základě jakých relevantních důkazů. Ve třetí podkapitole se zabývám situací, kdy rodič nesplní svou povinnost prokázat své příjmy, předložit doklady, příp. jiné povinnosti k tomu, aby mohl soud posoudit jeho majetkové poměry. Podkapitola s pořadovým číslem čtyři řeší nezaměstnanost povinného rodiče - důležitá je příčina nezaměstnanosti, kterou musí soud vždy pečlivě zkoumat. Další podkapitola se pak věnuje trestnému činu zanedbání povinné výživy, který obsahuje dvě samostatné skutkové podstaty. Pozornost je také věnována zvláštnímu ustanovení o účinné lítosti. Z důvodu účinné lítosti může za taxativně vymezených podmínek zaniknout trestnost tohoto trestného činu. Kapitola třetí se zabývá procesní stránkou vyživovací povinnosti. Pojednává tedy o soudním rozhodování o vyživovací povinnosti. Nejprve je vysvětleno, ve kterých případech soudy o vyživovací povinnosti rozhodují. Následně je pozornost věnována zahájení řízení, účastníkům řízení, příslušnosti soudů a jejímu přenesení a dále způsobu, jakým soud o výživném rozhoduje. Také se zabývám řízením o změně výživného, jeho promlčením, započtením a náhradou. V předposlední kapitole je pojednáno o tzv. "tabulkovém výživném" – jedná se o Metodický materiál na sjednocování soudů v otázkách výživného, jehož tvůrcem je Ministerstvo spravedlnosti České republiky. Nejprve je vysvětlen samotný důvod vytvoření tohoto materiálu. Dále se zaměřuji na charakter tabulek a na způsob jejich použití. V poslední podkapitole se pak zaměřuji na význam pro rozhodovací praxi soudů. Požádala jsem o pomoc některé z ostravských advokátů - zajímala jsem se o jejich názor na to, do jaké míry se soudci tabulkami při určování výše výživného řídí. V páté, závěrečné kapitole se krátce věnuji změnám právní úpravy, ke kterým by mělo dojít k 1. 1. 2014 v souvislosti s nabytím účinnosti nového občanského zákoníku.

1 Obecně o vyživovací povinnosti

1.1 Historie

První část této kapitoly se bude zabývat historickým vývojem vyživovací povinnosti.

Úplně první zmínky o výživném (alimentech) se objevují u Summerů – v nejstarším zákoníku Ur-Nammu, pocházejícím z druhého tisíciletí před naším letopočtem. Tento zákoník obsahoval ustanovení, podle něhož rozvede-li se muž se ženou, je povinen jí vyplatit jednu minu stříbra.¹

Ráda bych se nyní zaměřila na stručný vývoj vyživovací povinnosti (a rodinného práva vůbec) na území našeho státu. Po vzniku Československé socialistické republiky bylo tzv. recepční normou (zák. č. 11/1918 Sb.) převzato dosavadní občanské právo platné na území bývalé rakousko-uherské monarchie. V Čechách, na Moravě a ve Slezsku byly rodinné poměry upraveny Všeobecným občanským zákoníkem rakouským (ABGB) z roku 1811, ve znění doplňujících novel. Na Slovensku převzala zmíněná recepční norma tehdejší uherské občanské právo, vyjádřené většinou v normách obyčejového práva. Pouze část byla upravena psanými právními předpisy, z nichž nejvýznamnější byl manželský zákon. Značný vliv na rodinné právo mělo právo kanonické, neboť až do 16. století měla katolická církev výlučně v rukou zákonodárství ve věcech manželských a rodinných. Manželství se podle těchto právních předpisů uzavíralo na základě smlouvy. V Čechách, na Moravě a ve Slezsku obligatorně uzavíráno církevní formou, naopak na Slovensku se manželství uzavíralo obligatorně civilní formou před státním matrikářem. Všeobecný zákoník občanský byl založen na konfesním principu – rozlučitelnost manželství byla připuštěna pouze u nekatolických manželství. Na Slovensku byla rozluka manželství připuštěna bez ohledu na vyznání manželů. Krátce po vzniku ČSR bylo nutno nově upravit manželské vztahy. Tzv. manželská novela (zákon č. 320/1919 Sb.) nově upravovala uzavírání manželství, manželské překážky a rozlučitelnost manželství. Působnost manželské novely se vztahovala i na Slovensko, ale jen pokud šlo o formu uzavření manželství. Pro rozvod a rozluku zůstal v platnosti uherský zákon. Novela zavedla fakultativní civilní sňatek vedle sňatku církevního. Rovněž zavedla možnost rozluky manželství jako právního zániku manželství bez ohledu na koncesi manželů. Ponechala v platnosti dřívější institut „rozvodu od stolu a lože“, který však neměl účinky právního zániku manželství – povolením rozvodu od stolu a lože

1 KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Rodina a výživné : Vyživovací povinnost rodičů, dětí a ostatních příbuzných*. 1. vyd. Praha : Leges, 2011, s. 16. ISBN 978-80-87212-84-4.

zanikala pouze povinnost manželů žít spolu. Vztahy mezi manžely i mezi rodiči a dětmi byly založeny na principu nadřazeného muže v manželství i rodině. Manželskému otci náležela tzv. moc otcovská. Nebyl-li manželský otec naživu, případně byl-li zbavenem moci otcovské, musel být dítěti ustanoven poručník. Obecný zákoník občanský zásadně rozlišoval mezi dětmi narozenými v manželství a mimo manželství, a to jak v otázkách výkonu otcovské moci, tak i v otázkách vyživovací povinnosti, dědickém právu apod. Tato právní úprava platila u nás až do 1. 1. 1950, kdy nabyt účinnosti zákon o právu rodinném. V souvislosti s ním byl vydán i zák. č. 266/1949 Sb., o zatímních změnách v některých občanských věcech právních. Ten ve svých ustanoveních řešil související otázky hmotněprávního i procesněprávního charakteru, a tak překlenul období do vydání nového občanského zákoníku (zák. č. 141/1950 Sb.) a občanského řádu soudního (zák. č. 142/1950 Sb.), které oba nabyly účinnosti dne 1. ledna 1951. Zákon o právu rodinném zakotvil rovnost ženy a muže v manželství a zrovnoprávnil děti narozené v manželství a mimo něj. Byla opuštěna koncepce manželství jako smluvního vztahu, manželství vznikalo na základě souhlasného prohlášení manželů o vstupu do manželství před příslušným orgánem. Byla tak zakotvena obligatorní forma civilního sňatku. Také byly zjednodušeny podmínky pro vznik platného manželství. Ve vztazích mezi rodiči a dětmi byl zrušen institut moci otcovské a namísto toho měli oba rodiče nad dětmi tzv. moc rodičovskou. Od 1. dubna 1964 je účinný zákon č. 94/1963 Sb., o rodině. Ten byl za dobu své existence více než patnáctkrát novelizován. Normy zákona o rodině mají převážně kogentní charakter. Jsou rovněž mnohem výrazněji než občanskoprávní normy navázány na normy procesní. Některá ustanovení v zákoně o rodině však mají vysloveně morální charakter – zákon sice stanoví konkrétní práva a povinnosti, tyto povinnosti však nejsou vynutitelné a ani není stanovena sankce za jejich porušení.²

2 HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. vyd. Brno: Doplněk, 1998, s. 22 – 28. ISBN 80-210-3974-4.

HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Zákon o rodině: komentář*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 20. ISBN 80-7179-912-2.

1.2 Charakteristika výživného

V rodinném právu je primární právní úprava osobních vztahů. Rodinněprávní vztahy jsou ale takové povahy, že z nich nelze zcela odpoutat ani hledisko majetkové. Východiskem pro vyživovací povinnost je základní zásada zákona o rodině: „Všichni členové rodiny mají povinnost si vzájemně pomáhat a podle svých schopností a možností zabezpečovat zvyšování hmotné a kulturní úrovně rodiny.“³

Vyživovací povinnost rodičů k dětem je důležitou povinností vyplývající ze vzájemného rodinného vztahu mezi oprávněným a povinným. Základní právní úprava výživného je obsažena v zákoně č. 94/1963 Sb., o rodině. Její úpravě je věnována část třetí, nazvaná Výživné. Zde je upravena nejen vzájemná vyživovací povinnost rodičů a dětí, ale i všechny další druhy vyživovací povinnosti:

- mezi ostatními příbuznými
- mezi manžely
- příspěvek na výživu rozvedeného manžela
- příspěvek na výživu a úhradu některých nákladů neprovdané matce.

Vyživovací povinnost rodičů k dětem je z uvedených povinností základní – nejen proto, že trvá obvykle nejdéle a je z hlediska vynaložených prostředků nejnáročnější, ale především proto, že je všeobecně považována nejen za povinnost danou zákonem, ale za základní morální povinnost rodičovskou, v převážné většině případů vykonávanou dobrovolně.⁴

Ústředním pojmem vyživovací povinnosti je výživné. Tento pojem není zákonem výslovně definován. Literaturou i soudní praxí na výživné pohlíží jako na *zabezpečování potřeb mezi subjekty rodinněprávního vztahu*. Jedná se nejen o uhrazování výživy ve vlastním slova smyslu, ale i jako na uspokojování ostatních hmotných potřeb (šaty, obuv) a kulturních potřeb (prostředky na rozšiřování a prohlubování vzdělání, na rozvoj zájmů a zálib). Výživným pro dítě je míněno uspokojování všech životních potřeb pro jeho všestranný rozvoj po stránce fyzické a duševní.⁵

3 ELIÁŠ, Josef, GLOS, Josef, PLANKOVÁ, Olga. *Rodinné právo*. 2. vyd. Praha: Orbis, 1965, s. 210 -211.

4 HOLUB, Milan. *Rodina a právo*. Praha : Práce, 1987, s. 58 – 59. ISBN 24-240-87.

5 HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Zákon o rodině: komentář*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 357. ISBN 80-7179-912-2.

1.2.1 Kritéria pro přiznání výživného

Vyživovací povinnost a právo na výživné jsou jedny z mála povinností a práv, které v soukromoprávní oblasti vyplývají přímo ze zákona. Skutečnost, že právní úprava jedné osobě (rodiči) vyživovací povinnost ukládá a jiné osobě (dítěti) právo na výživné dává, ještě neznamená, že bude-li o této povinnosti a o tomto právu rozhodovat soud, vyživovací povinnost osobě podle zákona povinné osobě uloží, resp. právo osobě podle zákona oprávněné přizná. Zákon o rodině totiž stanoví řadu podmínek, které je třeba splnit, jakož i řadu zřetelů, které musí soud zvážit předtím, než své rozhodnutí o konkrétní vyživovací povinnosti, resp. o konkrétním právu na výživné vydá. Takové podmínky a zřetele jsou stanoveny jednak obecně, tj. pro všechny možné vyživovací povinnosti a všechna práva na výživné, jednak pro každý druh vyživovací povinnosti a práva na výživné zvlášť. Patří mezi ně nejen bytí dotčených osob, osobní a majetkové zřetele, ale i etické hledisko. Neschopnost osoby podle zákona povinné plnit není sankcionována. Toto povede pouze k tomu, že soud nebude moci v konkrétním případě vyživovací povinnost uložit. Vyživovací povinnost je zásadně dlouhodobá, nelze proto vyloučit, že např. osobě, které dnes není možno uložit vyživovací povinnost, bude možné tuto povinnost uložit kdykoli později, když se změní poměry.⁶

Zákonným negativním kritériem pro přiznání výživného jsou dobré mravy. Ty nejsou zákonem definovány. Jejich obsah spočívá v obecně platných normách morálky, u kterých je dán obecný zájem na jejich respektování. Posouzení konkrétního obsahu pojmu dobré mravy náleží vždy v konkrétním případě soudci. Dobré mravy je nutno posuzovat vždy s ohledem na daný čas a místo. Dobré mravy bývají používány jako kritérium omezující výkon subjektivních práv. Podle zákona o rodině musí být plnění vyživovací povinnosti v souladu s dobrými mravy. Zákon o rodině to výslovně uvádí v ustanovení § 96 odst. 2, kde je řečeno, že výživné nelze přiznat, jestliže by to bylo v rozporu s dobrými mravy. Toto ustanovení se může uplatnit u všech druhů vyživovací povinnosti. Pokud však jde o vyživovací povinnost rodičů k dětem, pak by se zřejmě dalo realizovat jen zcela výjimečně. V praxi by mohlo být výživné omezeno, zrušeno nebo nepřiznáno v případech tzv. „věčných studentů“ nebo pokud se zletilé nezaopatřené dítě dopustí trestného činu vůči svým rodičům.⁷

6 KNAPOVÁ, Marta, ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan. *Občanské právo hmotné* 3. 4. vyd. Praha: ASPI, 2007, s. 150 – 151. ISBN 978-80-7357-231-0.

7 HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. vyd. Brno: Doplněk, 1998, s. 253. ISBN 80-210-3974-4.

1.3 Vznik vyživovací povinnosti rodičů k dětem

Občanský zákoník v § 7 odst. 1 říká, že způsobilost občana mít práva a povinnosti vzniká narozením. Z tohoto ustanovení tedy vyplývá, že právo na výživu nezletilého dítěte vzniká právě jeho narozením. Stejným okamžikem také vzniká právní vztah mezi rodičem a dítětem.

1.4 Trvání vyživovací povinnosti rodičů k dětem

Dle mého názoru ve značné části laické veřejnosti doposud panuje nesprávná představa, že vyživovací povinnost rodičů trvá do nabytí osmnácti let věku dítěte, bez ohledu na jiné subjektivní okolnosti.

Podle § 85 odst. 1 zákona o rodině trvá vyživovací povinnost k dětem do té doby, než jsou schopny se samy žít. Dle judikatury schopnost dítěte k tomu, aby se samo živilo, není závislá na dosažení určité věkové hranice – není tedy důvodem k tomu, aby bylo plnění vyživovací povinnosti rodiče k dítěti omezováno předem dosažením určité věkové hranice (např. nabytím zletilosti).⁸

Dítě může nabyt schopnosti samostatně se žít i před dosažením 18 let. Tak tomu může být např. tehdy, kdy po absolvování učebního poměru najde odpovídající pracovní uplatnění.⁹

Rovněž schopnost nezletilého dítěte samo se žít je nutno posuzovat i se zřetelem k tomu, jak je připraveno po mravní a charakterové stránce podílet se svou činností na společensky užitečné práci. Je-li nutné zařazení dítěte vzhledem k nedostatkům v jeho chování do výchovného zařízení (ústavní nebo ochranná výchova), v němž dítě nemá možnost opatřit si prostředky k obživě vlastní prací, není dítě schopno žít se samo a trvá vyživovací povinnost rodičů k němu. Není rozhodné, že se dítě živilo samo před umístěním ve výchovném zařízení a že již nebyly dány zákonné podmínky pro plnění vyživovací povinnosti rodičů k němu.¹⁰

Protože jsou rodiče odpovědní za všestranný duševní a tělesný rozvoj svých dětí, plyne z toho, že rodiče jsou povinni dbát o to, aby dítě našlo zdroj své obživy v takovém oboru, pro který má schopnosti a nadání a v němž se také může náležitě uplatnit. Proto vyživovací povinnost rodičů k dítěti nezaniká, i když v určitém oboru by si již mohlo opatřit úhradu vlastních potřeb, jestliže jeho tělesné a duševní schopnosti naznačují, že by se mohlo uplatnit významnějším způsobem, případně v jiném společensky důležitém oboru, který však vyžaduje další odborné

8 R 100/67.

9 HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Zákon o rodině: komentář*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 358. ISBN 80-7179-912-2.

10 R 74/69.

průpravy. Vždy však současně záleží i na možnostech a schopnostech rodičů.¹¹

Jestliže tedy dítě studuje, trvá vyživovací povinnost po dobu studia, pokud v něm řádně pokračuje, a to až do jeho dokončení. Na tom nic nemění např. skutečnost, že při jedné ze zkoušek na vysoké škole uspělo teprve při jejím opakování a že v souladu se souhlasem vysoké školy na určitou dobu studium přerušilo, když v současné době v něm řádně pokračuje. V případě, že se dítě po ukončení středoškolských studií uchází o studium na vysoké škole, není však přijato pro omezený počet přijímaných studentů, a nastoupí do zaměstnání se záměrem ucházení se o studium v dalších letech, je třeba vycházet z toho, že schopnost dítěte žít se samo není definitivní vzhledem k jeho možnostech, schopnostem a nadání – po přijetí ke studiu na vysoké škole se vyživovací povinnost rodičů obnoví. Naproti tomu když dítě vstoupilo do zaměstnání, které mu umožňuje samostatně se žít, ale které později přeruší za účelem studia, jímž chce nabýt kvalifikaci pro jiné povolání, vyživovací povinnost k dítěti se v zásadě neobnovuje. Soudní praxe bere v úvahu širší souvislosti mezi vykonávaným povoláním a novým studiem, hodnotí důvody přerušení studií a další okolnosti pro zhodnocení společenského dopadu věci a preferuje zájem na zvýšení kvalifikace dětí. Soudy tedy řeší v souvislosti s rozšiřujícími se možnostmi doplnění vzdělání a kvalifikace otázku, zda určitý typ vzdělání představuje ještě přípravu na budoucí povolání, nebo je již určitým nadstandardním doplňováním znalostí bez návaznosti na budoucí povolání. Určitým vodítkem může být i zjištění, zda určitá vzdělávací instituce je zařazena do sítě škol Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy České republiky a zda je výuka celodenní nebo umožňuje alespoň částečné pracovní zapojení.¹²

11 Pls. 4/67.

12 HOLUB, Milan , NOVÁ, Hana. *Zákon o rodině: Komentář a předpisy související*. 6. vyd. Praha: Linde, 2004, s. 202 - 204. ISBN 80-7201-451-X.

1.5 Zánik vyživovací povinnosti rodičů k dětem

Zákon o rodině stanoví důvod zániku vyživovací povinnosti velmi pružně. Jak již bylo uvedeno, schopnost samostatně se živit není vázána na určitý věk. Může tedy skončit před dosažením zletilosti. Na druhé straně však může vyživovací povinnost trvat i po dosažení zletilosti, jestliže se dítě připravuje na výkon budoucího povolání. S ohledem na to, že výživné je specifický případ závazku, nelze na něj aplikovat obecná ustanovení o zániku závazků podle občanského zákoníku.¹³

1.5.1 Smrt oprávněného nebo povinného

Vyživovací povinnost jako právo osobní povahy zaniká smrtí oprávněného i smrtí výživou povinného. Tato povinnost nepřechází na dědice. Zemře-li jeden z rodičů, je k výživě povinen druhý z rodičů. Nemůže-li tento plně poskytovat výživné, přechází vyživovací povinnost na předky rodičů.¹⁴

1.5.2 Osvojení dítěte

Osvojení je nejvýznamnější formou náhradní rodinné výchovy. Cílem osvojení je založit mezi osvojencem a osvojitelem takový právní vztah, jaký je mezi přirozenými rodiči a dětmi, a vytvořit tak nezletilému dítěti stabilní a harmonický domov. Osvojením dochází sice ke vzniku umělého vztahu mezi osvojenci a osvojiteli, avšak se stejnými právními následky, jako kdyby šlo o přirozený, biologický vztah mezi rodiči a dětmi. Ke statusové změně dochází právní mocí rozsudku o osvojení – k tomuto okamžiku tedy zaniká vyživovací povinnost biologických rodičů k dítěti.¹⁴

1.5.3 Uzavření manželství

Uzavře-li dítě manželství, vznikne se zákona vyživovací povinnost mezi manžely. Tato vyživovací povinnost předchází vyživovací povinnosti dětí, jak říká ustanovení § 91 odst. 2 ZoR. V tomto případě nerozhoduje, zda k uzavření manželství došlo před dosažením osmnáctého roku dítěte nebo až po jeho dosažení, protože v případě, že platně dojde k uzavření manželství, nabývá tím dítě vždy zletilosti. Na vyživovací povinnost rodičů k ženatému (vdanému) dítěti je proto vždy třeba se dívat jako na vyživovací povinnost ke zletilému. Zánik vyživovací povinnosti

13 PLECITÝ, Vladimír, SALAČ, Josef. *Základy rodinného práva*. 1. vyd. Praha: EURONION, 2001, s. 109. ISBN 80-7317-002-7.

14 HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. vyd. Brno: Doplněk, 1998, s. 278 - 279. ISBN 80-210-3974-4.

rodičů k dítěti by měl vyslovit k návrhu soud, a to buď v celém rozsahu, nebo v části, ve které je poskytována manželem.¹⁵

1.6 Rozsah vyživovací povinnosti rodičů k dětem

Rozsahem vyživovací povinnosti se rozumí kolik, jak mnoho je třeba plnit. V zákoně musí být stanoven obecně, aby bylo možné přizpůsobit rozsah plnění v konkrétním případě. Proto jsou v také v ustanovení § 96 odst. 1 stanovena kritéria pro určení rozsahu výživného.

Jsou to tato hlediska:

- a) odůvodněné potřeby oprávněného na straně jedné, a
- b) schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinného, na straně druhé.¹⁶

1.6.1. Odůvodněné potřeby oprávněného

Při výkladu prvního kritéria, odůvodněných potřeb oprávněného, je nutné vyjít z toho, že stanovení rozsahu vyživovací povinnosti by mělo pokrýt veškeré odůvodněné osobní potřeby oprávněného. Důležitá je právě ona odůvodněnost potřeb – je nutno vycházet z reality. Výživné pro nezletilé děti slouží nejen k uspokojování jejich výživy v užším smyslu, k uspokojování hmotných potřeb (šatstvo, prádlo, obuv, jízdné), ale i dalších potřeb důležitých k úspěšné výchově dítěte (vzdělávání, příprava na budoucí povolání, kulturní, sportovní a rekreační potřeby, náklady spojené se zdravotním stavem a event. k tvorbě úspor pro budoucí uspokojení těchto potřeb). Jejich míra je různá podle okolností konkrétního případu – především je odstupňována podle věku dítěte (fyzické a duševní vyspělosti), jeho zdravotního stavu, schopností, nadání a způsobu přípravy na budoucí povolání i celkové uplatnění ve společenském životě.¹⁶

1.6.2. Schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinného

Druhým kritériem jsou schopnosti, možnosti a majetkové poměry povinného. Možnosti jsou chápány jako objektivní kategorie, schopnosti jako kategorie subjektivní. Konkrétně je nutno zohlednit věk, zdravotní stav, vzdělání, manuální zručnost, pracovní návyky a pracovní zkušenosti, flexibilitu, adaptibilitu, sociální (ne)zralost povinného rodiče, nepříznivou situaci na

15 HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Zákon o rodině: komentář*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 359. ISBN 80-7179-912-2.

NOVÁ, Hana, TĚŽKÁ, Olga. *Vyživovací povinnost*. 1. vyd. Praha : Linde, 1995, s. 106. ISBN 80-85647-84-2.

16 HOLUB, Milan , NOVÁ, Hana. *Zákon o rodině: Komentář a předpisy související*. 6. vyd. Praha: Linde, 2004, s. 238. ISBN 80-7201-451-X.

trhu práce, vysokou nezaměstnanost v regionu apod.¹⁷

Při korelaci obou faktorů je třeba ještě zohlednit zásadu potenciality před zásadou fakticity, která nám dává odpověď na otázku, zda dosahovaný výdělek povinného odpovídá jeho možnostem a schopnostem. Zda se např. povinný nevzdal výhodnějšího zaměstnání, které by mělo i lepší finanční ohodnocení, zda neodmítl majetkové plnění nebo jiné majetkové nebo finanční výhody (např. příjmy z restituce, cenných papírů, dědictví apod.). Při hodnocení soud také zkoumá, za např. ve své výdělečné (podnikatelské) činnosti povinný nepodstupuje nepřiměřená majetková rizika. Takováto činnost povinného by měla vliv i na jeho majetkovou situaci a potažmo plnění vyživovací povinnosti. Dále soud zkoumá celkovou majetkovou situaci povinného. To znamená, že přihlíží také k jeho dalším vyživovacím povinnostem. Významným hlediskem pro stanovení výše výživného je také např. podíl povinného na přímé péči o oprávněného, placení jeho různých aktivit, kurzů apod.¹⁸

Jde-li o závazky povinného rodiče, které jsou jiné povahy než vyživovací povinnost, je třeba posoudit podle jejich povahy, zda k nim lze přihlídnout při stanovení výše výživného či nikoli. Rozhodovat zde bude povaha a účel takových závazků, zejména skutečnost, zda na majetkových výhodách, kterými jsou zpravidla vyváženy, oprávněný má či nemá svůj podíl.¹⁹

Pokud bychom pro srovnání zjišťovali, jak se určuje výše výživného ve Slovenské republice, došli bychom k závěru, že se rovněž používají kritéria schopností, možností a majetkových poměrů rodičů a odůvodněných potřeb dítěte. Ovšem oproti naší právní úpravě je stanovena minimální výše soudně určeného výživného – ta nesmí být nižší než 30% z částky životního minima na nezaopatřené nezletilé dítě nebo na nezaopatřené dítě.²⁰

1.6.3. Stejná životní úroveň rodičů a dětí

Novela provedená zákonem č. 91/1998 Sb. poprvé výslovně formulovala právo dítěte podílet se na životní úrovni svých rodičů. Toto vymezení je nutno chápat v pozitivním i negativním smyslu. Je-li rodič, jemuž je výživné určováno, v takové životní situaci, která mu

17 HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Zákon o rodině: komentář*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 359. ISBN 80-7179-912-2.

18 PLECITÝ, Vladimír, SALAČ, Josef. *Základy rodinného práva*. 1. vyd. Praha: EURONION, 2001, s. 100-102. ISBN 80-7317-002-7.

19 NOVÁ, Hana, TĚŽKÁ, Olga. *Vyživovací povinnost*. 1. vyd. Praha: Linde, 1995, s. 88. ISBN 80-85647-84-2.

20 ZÁVODSKÝ, Gabriel. Ako sa určuje výška výživného. In: *Najpravo.sk* [online]. [cit. 2012-08-10]. Dostupné z :<<http://www.najpravo.sk/rady-a-vzory/rady-pre-kazdeho/v/ako-sa-urcuje-vyska-vyživneho.html>>.

umožňuje dobré majetkové zajištění a nákladný způsob jeho vlastního života, má dítě právo, aby se na této nadstandardní úrovni podílelo. Jestliže však je životní úroveň rodiče průměrná, popř. nižší, nelze stanovit výživné, které by tuto životní úroveň výrazně přesahovalo, a to ani pokud se jedná o denní materiální potřeby (strava, oblečení, obuv), ani o studium nebo zajištění nákladných mimoškolních aktivit, a to ani tehdy, jsou-li potřeby dítěte výrazně zvýšeny. Zákon vychází ze zásady, která je již respektována dosavadní soudní praxí: jestliže dítě žije společně s oběma svými rodiči, sdílí jejich životní úroveň jednoznačně. Soud je dále povinen při rozsahu vyživovací povinnosti přihlídnout k tomu, který z rodičů a v jaké míře o dítě osobně pečuje a jaký je podíl každého z nich na péči o společnou domácnost, žijí-li spolu. Vymezení tohoto podílu není jednoduché. Soudní praxí je všeobecně přijímán názor, že u dítěte útlého věku je vyživovací povinnost toho rodiče, který o dítě osobně pečuje, kompenzována zcela výkonem této osobní péče o dítě. Postupem doby se tento podíl úměrně s přibývajícím věkem a zvyšující se samostatností dítěte zmenšuje. Podíl vyživovací povinnosti toho rodiče, který o dítě osobně pečuje, by však měl být zohledněn vždy. U dítěte útlého věku je náročná osobní péče, u dítěte ve věku základní školní docházky přistupuje kromě ostatních povinností péče o školní záležitosti a zajištění mimoškolních aktivit dítěte, a u dětí, které jsou ve věku dospívání nebo blízké tomuto věku, je péče náročná v oblasti jejich kontroly a využívání volného času. Proto by tento podíl osobně o dítě pečujícího rodiče měl soud vždy vzít v úvahu.²¹

Při stanovení rozsahu vyživovací povinnosti je nutné zohlednit také zdravotní stav dítěte. Může se jednat např. o zvláštní diety, zdravotní nebo rehabilitační pomůcky, příplatky na léky apod., což se promítá do stanovení rozsahu vyživovací povinnosti.²²

1.6.4 Majetek oprávněného

Význam pro stanovení rozsahu vyživovací povinnosti má také majetek, jehož je oprávněný vlastníkem a příjmy z něj, event. jiné příjmy plynoucí oprávněnému. O tomto hledisku zákon o rodině výslovně nehovoří, přesto je z důvodu objektivního posouzení majetkové situace oprávněného i povinného třeba i tyto skutečnosti vzít v úvahu. Zejména v současné době nejsou zvláštní případy, kdy nezletilec je vlastníkem nemovitostí, cenných papírů apod. Aby tento majetek mohl ovlivnit rozsah vyživovací povinnosti, musí přinášet trvalý nebo dlouhodobý

21 HOLUB, Milan , NOVÁ, Hana. *Zákon o rodině: Komentář a předpisy související*. 6. vyd. Praha: Linde, 2004, s. 205 - 206. ISBN 80-7201-451-X.

22 PLECITÝ, Vladimír, SALAČ, Josef. *Základy rodinného práva*. 1. vyd. Praha: EURONION, 2001, s. 107-108. ISBN 80-7317-002-7.

užitek. Přesto nelze v případě existence takového majetku vyživovací povinnost neplnit s poukazem na to, že odůvodněné potřeby oprávněného jsou kryty příjmy z takového majetku. V takovém případě je možné hovořit o výhodnějším postavení oprávněného, ale základ vyživovací povinnosti k němu zůstává nezměněn.²²

1.6.5 Vlastní příjem oprávněného

Jinou okolností, která má také vliv na rozsah vyživovací povinnosti, je vlastní příjem oprávněného. K tomu, aby tato okolnost byla právně relevantní, musí se jednat o příjem se znaky trvalosti, pravidelnosti či opakovatelnosti. Takovým příjmem může být příjem, který oprávněný pobírá v době své přípravy na budoucí povolání v rámci učebního poměru nebo příjmy, které dostává v průběhu studia (např. podnikové stipendium). Stejně tak mohou být v tomto období některé osobní potřeby oprávněného hrazeny školou nebo podnikem, pro který se v učebním oboru připravuje na výkon povolání (např. strava, ubytování, oblečení, pracovní pomůcky apod.) V takovém případě soud zjistí rozsah potřeb oprávněného hrazených jiným subjektem a zohledňuje to při vyměření rozsahu výživného.²²

Při určování výživného dětí je rovněž třeba zásadně přihlížet ke všem druhům stipendií. U prospěchového stipendia se k němu ale přihlíží v menší míře, hlavně proto, aby dítě neztratilo motivaci k dosahování co nejlepších studijních výsledků.²³

Naproti tomu nemají pro stanovení rozsahu vyživovací povinnosti význam příjmy z různých krátkodobých pracovních aktivit o prázdninách (různé brigády apod.), které představují pouze jednorázový, ojedinělý příjem.²⁴

1.7 Plnění vyživovací povinnosti rodičů k dětem

Vyživovací povinnost je plněna většinou naturálně, tj. přímou osobní péčí o dítě a uhrazováním jeho osobních potřeb. Vedle takto plněné vyživovací povinnosti existuje také plnění pouze v penězích. Tak je tomu např. tehdy, zdržuje-li se některý z rodičů mimo společnou domácnost nebo v případě stanovení vyživovací povinnosti soudem.²⁴

Podle Ústavního soudu České republiky je nutné při určování výživného soudem vycházet z toho, kdo se o dítě skutečně stará, ne z toho, komu je dítě svěřeno do péče. Zároveň dospěl k závěru, že při rozhodování o výživném není důležité, v jakém stadiu je jednání o tom, kdo z

23 R NS ČSSR 78/1979.

24 PLECITÝ, Vladimír, SALAČ, Josef. *Základy rodinného práva*. 1. vyd. Praha: EURONION, 2001, s. 106. ISBN 80-7317-002-7.

rodičů bude mít dítě v péči, ale reálný stav. Výživné tedy může být určeno i rodiči, který se o dítě nestará, ač ho měl svěřené do péče.²⁵

Vyživovací povinnost je stanovena oběma rodičům bez ohledu na to, zda jsou manžely či nikoliv. Podíl každého rodiče je určován schopnostmi, možnostmi a majetkovými poměry každého z nich. Pokud by nedošlo k určení otcovství k dítěti, vyživovací povinnost by měla pouze matka, případně by nebyl vyloučen vznik vyživovací povinnosti mezi ostatními příbuznými. Protože výživné je určeno ke krytí potřeb oprávněné osoby, které se pravidelně opakují, je třeba, aby vyživovací povinnost byla plněna v pravidelných dávkách. Zákon o rodině tento požadavek výslovně stanovuje v § 97 odst. 1, podle něhož výživné je třeba platit v pravidelných opakujících se částkách, které jsou splatné na měsíc dopředu. Vzhledem k charakteru výživného a jeho závislosti na odůvodněných potřebách oprávněného a schopnostech a možnostech povinného, které se mohou v průběhu doby podstatným způsobem měnit, není možné splnit vyživovací povinnost jednorázovým zaplacením konkrétní částky. Z tohoto pravidla uvedeného v § 97 zákona o rodině existují tři výjimky. Vyživovací povinnosti rodičů k dětem se týká jedna, a to možnost složit peněžní částky pro výživné splatné v budoucnosti (§ 97 odst. 2 zákona o rodině).²⁶

1.7.1 Složení peněžní částky pro budoucí výživné

Podle úpravy platné před 1. 8. 1988 bylo vyloučeno, aby výživné bylo stanoveno jednorázovou částkou. Stejně tak nebylo možné, aby bylo výživné zapláceno předem. Tato právní úprava však nevyhovovala, a proto byla novelou č. 91/1998 Sb. poprvé zavedena možnost u výživného pro nezaopatřené děti ve výjimečných případech uložit povinnému složit peněžní částku pro budoucí výživné v hotovosti. Smyslem této úpravy byla snaha zajistit budoucnost dítěte při stávajících možnostech, schopnostech a majetkových poměrech tam, kde není plná jistota o odpovídajícím plnění po celou trvání vyživovací povinnosti. Může jít o případy, kdy rodič podniká příliš riskantním způsobem a v současné době má finanční hotovost k dispozici, nebo pokud hodlá na delší dobu vycestovat a má v úmyslu výživu dítěte zajistit odpovídajícím

25 Podle ÚS závisí výživné na tom, kdo se o dítě stará. In: *Epravo.cz* [online]. [cit. 2012-02-12]. Dostupné z: <<http://kuc.cz/5k2380>>.

26 HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. vyd. Brno: Doplněk, 1998, s. 253 a 258. ISBN 80-210-3974-4.

způsobem i v době své nepřítomnosti atp.²⁷

V takovém případě bude muset vymezit období, na které se částka vztahuje, a současně zabezpečit pravidelnou výplatu měsíčních splátek ve výši stanoveného výživného. Aplikace této úpravy bude praktická zejména při dlouhodobějších pobytech v cizině apod.²⁸

1.7.2 Tvorba úspor

Budoucnost dítěte lze při stávajících možnostech povinného rodiče zajistit i tvorbou úspor, zejména tam, kde není plná jistota o odpovídajícím plnění po celou dobu, kdy dítě nebude schopno samo se živit. To může být splněno např. u soukromých podnikatelů, jejichž činnost bývá totiž zpravidla spojena s určitým podnikatelským rizikem. Pokud je akcentována tvorba úspor z poskytovaného výživného pro účely budoucí přípravy na povolání, rozumí se tím, že právě na možnosti zajištění odpovídajícího vzdělání má společnost největší zájem. Tento účel je však uveden pouze demonstrativně. Za společensky žádoucí lze považovat též úspory určené pro získání budoucího bydlení, např. formou stavebního spoření, pro možnost finančně náročného sportovního uplatnění, pro získání kvalitního hudebního vzdělání, včetně zakoupení drahého hudebního nástroje, pro uzavření výhodného pojištění atp. Předpokládá se, že bude zajištěna kontrola těchto úspor s tím, aby bylo vyloučeno spotřebování nadstandardního výživného k jiným účelům. Tato kontrola může být prováděna tím rodičem, který výživné platí – a to tak, že ten, kdo má dítě ve své výchově, předkládá účty a doklady o uložení, příp. výběru peněz. Zpravidla to bude druhý rodič, ale může to být i třetí osoba, které bylo dítě svěřeno do výchovy na základě § 45 nebo pěstoun, příp. ústav (je-li dítě umístěno v ústavní výchově). V případě, že by tato osoba nebo instituce nevyvíjela součinnost a neposkytla žádané informace, popř. by s úsporami nehospoďařila řádně, nebo by takové riziko reálně existovalo, může se povinný rodič obrátit na soud buď dle § 49 nebo se žádostí o opatření dle § 44 odst. 2. Soud poté podle výsledků řízení zváží, zda nezletilému neustanoví opatrovníka dle § 37b. Pokud je výživné stanoveno v nadstandardní výši a soud je veden snahou zajistit jeho část pro tvorbu úspor, lze též ve výroku rozsudku, jímž se výživné stanoví, rozhodnout, že část výživného bude zasílána k rukám toho,

27 HOLUB, Milan, NOVÁ, Hana. *Zákon o rodině: Komentář a předpisy související*. 6. vyd. Praha: Linde, 2004, s. 250. ISBN 80-7201-451-X.

28 PLECITÝ, Vladimír, SALAČ, Josef. *Základy rodinného práva*. 1. vyd. Praha: EURONION, 2001, s. 105. ISBN 80-7317-002-7.

kdo má dítě ve výchově, a zbylá část na účet, který může být buď založen soudem nebo na účet, který založí sami rodiče a který bude soudem vinkulován.²⁹

29 HOLUB, Milan, NOVÁ, Hana, PTÁČEK, Lubomír. *Zákon o rodině s komentářem, judikaturou a předpisy souvisejícími*. 9. vyd. Praha: Leges, 2011, s. 330 - 331. ISBN 978-80-87212-96-7.

2 Problémy provázející plnění vyživovací povinnosti

Dobrovolným plněním vyživovací povinnosti rodiče k nezletilému dítěti je dle ustanovení § 86 odst. 2 zákona o rodině míněno dobrovolné a včasné poskytování prostředků (popř. in natura) k uspokojování potřeb nezletilého dítěte v takové míře, která odpovídá odůvodněným potřebám nezletilého dítěte i schopnostem a možnostem rodičů. Tato situace představuje požadovaný stav, který pak v praxi nezpůsobuje potíže – povinný poskytne oprávněnému takové plnění, na které má zákonný nárok.

Následující kapitola se zaměřuje na situace opačné, tedy kdy z nějakého důvodu není vyživovací povinnost plněna řádně, případně její plnění provázejí určité komplikace.

2.1 Tzv. „černá ekonomika“

Stále častějším jevem je, že některým rodičům, kteří jsou zaměstnání v řádném pracovním poměru, jejich zaměstnavatelé vyplácejí výrazně vyšší částky, než činí jejich oficiálně stanovená mzda. Zatímco jejich evidenčně vedená a vykazovaná mzda odpovídá minimální mzdě nebo ji jen nepatrně převyšuje, faktická mzda je i několikanásobně vyšší. Tyto firmy, které v rámci tzv. černé ekonomiky v oficiálním účetnictví nevykazují část svých příjmů a výdajů, výrazně poškozují jak zaměstnance (v souvislosti s jejich zdravotním a sociálním pojištěním), tak zejména jejich nezletilé, případně nezaopatřené děti. V těchto případech je nutno vést pečlivě dokazování k tomu, jakými částkami přispívaly tyto osoby na úhradu potřeb rodiny ještě v době, kdy rodiče nežili odděleně, před ukončením jejich soužití.³⁰

Možnost zkoumání majetkových poměrů povinného umožňuje soudu komplexně posuzovat poměry povinného rodiče, jeho životní úroveň. Jmění povinného může sestávat z majetkových podstat, výnosů z nich, akcií, nemovitostí, z movitých věcí pak mohou majetek povinného tvořit zejména luxusní auta, sportovní vybavení. Při zjišťování majetku povinného bude zejména záležet na aktivitě osoby oprávněné, resp. druhého rodiče, zda na tyto skutečnosti soud upozorní.³¹

30 HOLUB, Milan , NOVÁ, Hana. *Zákon o rodině: Komentář a předpisy související*. 6. vyd. Praha: Linde, 2004, s. 205. ISBN 80-7201-451-X.

31 HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Zákon o rodině: komentář*. 3. vyd. Praha: C. H. Beck, 2005, s. 360. ISBN 80-7179-912-2.

2.2 Povinný rodič podnikatelem

Pro účely stanovení výše výživného na nezletilé dítě soud přihlíží k majetkovým poměrům podnikatele ve smyslu § 96 odst. 1 ZoR zpravidla v rozsahu čistého obchodního jmění společnosti vlastněné povinným k rozhodnému datu (zpravidla k 31. 12. předchozího roku), případně v rozsahu čistého zisku (po zdanění) podniku v předchozím kalendářním roce. Je nutno vždy vycházet z majetkových poměrů podnikatele ke dni vyhlášení rozhodnutí. V řízení o stanovení výživného je třeba přihlédnout i k tomu, že povinný nabude majetek z titulu čistého příjmu právnické osoby, jímž je společníkem – to znamená, že se navýší čistá hodnota jeho majetku prostřednictvím spoluvlastnictví právnické osoby, jejímž je společníkem či podílníkem. V případě stanovení výživného podnikateli soud předně přihlíží k pravidelným příjmům podnikatele z pracovního či obdobného právního poměru, dále své volné úvahy, podložené konkrétními skutkovými zjištěními, přihlédnou rovněž k majetkovým poměrům povinného v širším smyslu – to znamená jaké je čisté jmění společnosti, jaký byl čistý zisk společnosti za předchozí daňové období apod. Soud tak navýší výživné, které by jinak stanovil jen z pravidelného příjmu, dle majetkových poměrů podnikatele. Pokud soudem zjištěný příjem podnikatele zjevně neodpovídá postavení společnosti na trhu (vlastní kapitál, obrát, počet zaměstnanců), může soud přihlédnout i k výši příjmu statutárních orgánů a vedoucích pracovníků společnosti, když nelze mít za to, že majitel má ve skutečnosti menší výnos z podnikání, než je příjem vedoucích pracovníků společnosti. Relevantním důkazem pro zjištění majetkových poměrů povinného, který je podnikatelem, jsou daňová přiznání obchodních společností s jejich účetní závěrkou za předchozí kalendářní rok. Zcela postačující pro určení majetkových poměrů podnikatele je audit společnosti za předchozí rok. Ocenění podniku tržní cenou nemá potřebnou vypovídací hodnotu a je víceméně subjektivním názorem konkrétního znalce. Nařízení znaleckého posudku o stanovení tržní ceny podniku vlastněného či spoluvlastněného povinným je nadbytečné a ekonomicky neodůvodnitelné.³²

32 *Právní rádce*. Praha: *Economia*, roč. 2006, č. 12. ISSN 1210-4817.

2.3 Domněnka dle § 85a

Velká novela zákona o rodině (zák. č. 91/1998 Sb.) rozšířila již užívaný pojem schopností a možností povinného ještě o majetkové poměry. Tím umožnila soudu komplexněji posuzovat celkové poměry povinného rodiče. Navíc novela přenesla důkazní břemeno na povinného rodiče. Nové ustanovení § 85a zákona o rodině s účinností od 1. 8. 1998 výslovně uvádí, že rodič, který má příjmy z jiné než závislé činnosti podléhající dani z příjmů, je povinen soudu prokázat své příjmy, předložit doklady pro zhodnocení svých majetkových poměrů a umožnit soudu zjistit i další skutečnosti potřebné pro zhodnocení tím, že zpřístupní údaje chráněné dle zvláštních zákonů. Pokud rodič tuto svou povinnost nesplní, zákon konstruuje nevyvratitelnou právní domněnku, že jeho průměrný měsíční příjem činí 12,7násobek částky životního minima potřebné k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb tohoto rodiče podle zákona o životním minimu. Jestliže tedy povinný rodič se soudem nespolutracuje, neprokáže své příjmy a nezpřístupní údaje o svých majetkových poměrech, bude soud vycházet z toho, že jeho měsíční příjem činí 12,7násobek částky životního minima – z této částky pak povinnému rodiči může být stanoveno výživné na dítě tak, aby se dítě podílelo na životní úrovni svého rodiče.³³

2.4 Nezaměstnanost rodičů

Rovněž existují situace, kdy jsou rodiče nezaměstnaní a nevykazují žádné příjmy, popř. pobírají pouze podporu v nezaměstnanosti. Soud musí vždy zkoumat příčinu nezaměstnanosti. Pokud dojde k názoru, že nezaměstnanost je důsledkem nezodpovědného postoje povinného rodiče (který např. odešel od předchozího zaměstnavatele, aniž měl zajištěno jiné zaměstnání, který si nové zaměstnání nehledá, popř. ani není v evidenci úřadu práce apod.), zjistí jeho kvalifikaci a vychází z možnosti jeho uplatnění dle zprávy úřadu práce o volných pracovních místech v konkrétním regionu.³⁴

Judikaturou³⁵ byl vysloven názor, že u nezaměstnané osoby povinné výživou, která byla zařazena do evidence uchazečů o zaměstnání příslušného úřadu práce, je třeba též zkoumat reálné možnosti zajistit si vhodné zaměstnání, a to i ve vzdálenějším místě od jejího bydliště, jestliže přijetí do pracovního poměru je spojeno např. s možností ubytování či vhodným dopravním

33 HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. vyd. Brno: Doplněk, 1998, s. 260. ISBN 80-210-3974-4.

34 HOLUB, Milan, NOVÁ, Hana. *Zákon o rodině: Komentář a předpisy související*. 6. vyd. Praha: Linde, 2004, s. 239. ISBN 80-7201-451-X.

35 KS v Ústí nad Labem, 10 Cdo 289/95.

spojením, a takové možnosti nebrání jiné okolnosti posuzovaného případu.

2.5 Trestněprávní důsledky

Trestní zákoník uvádí ve IV. hlavě (trestné činy proti rodině a dětem), v ustanovení § 196 trestný čin zanedbání povinné výživy. Objektem tohoto trestného činu je nárok na výživu, pokud je založen na ustanoveních zákona o rodině. Toto ustanovení se totiž vztahuje pouze na takovou vyživovací povinnost, která vychází z existence rodinněprávního poměru a plyne přímo ze zákona o rodině. Zásadně se nevyžaduje, aby vyživovací povinnost a její rozsah byly určeny rozhodnutím soudu. Výjimku tvoří případ, kdy jde o nemanželské otcovství, které nebylo určeno souhlasným prohlášením rodičů. V tomto případě může trestní odpovědnost za zanedbání povinné výživy nastoupit až od okamžiku, kdy nabylo právní moci rozhodnutí soudu o určení otcovství. Předmětem útoku je osoba, vůči níž má pachatel zákonnou vyživovací povinnost, nejčastěji nezletilé dítě. Jedná se o trestný čin trvajících, který trvá po celou dobu, po kterou je udržován protiprávní stav.³⁶

Tento trestný čin obsahuje dvě samostatné skutkové podstaty.

1. Povinná osoba neplní, byť i z nedbalosti, svou zákonnou povinnost vyživovat nebo zaopatřovat jiného po dobu delší než 4 měsíce.
2. Povinná osoba se úmyslně vyhýbá své zákonné povinnosti vyživovat nebo zaopatřovat jiného po dobu delší než 4 měsíce.

O vyhýbání půjde v případě, kdy rodič záměrně a bezdůvodně mění zaměstnání či pokud přijme úmyslně zaměstnání s malým výdělkem.

K trestnímu stíhání mohou vést například tyto situace:

- a) odsouzený ve výkonu trestu odmítá pracovat, ačkoli je mu práce nabízena
- b) nezaměstnaný odmítne práci nabízenou mu Úřadem práce
- c) pracovník je kvůli absencím nebo alkoholu vyhozen z práce a poté nikde nepracuje
- d) rodič se nechává živit svými rodiči nebo partnerem, se kterým bydlí
- e) rodič se bez důvodu vzdá majetkového prospěchu, například daruje byt nebo prodá podnik pod cenou. K páčání tohoto přečinu dochází u nás velmi často. Každoročně je pro tento skutek v naší republice stíháno přibližně 10 000 osob. Prakticky výlučně jde o výživné jednoho z rodičů, které

36 VANTUCH, Pavel. K trestným činům proti rodině a dětem v novém trestním zákoníku. In: *Pravníradce.ihned.cz* [online]. 23.2.2011 [cit. 2012-03-27]. Dostupné z: <<http://pravnicadce.ihned.cz/c1-50634850-k-trestnym-cinum-proti-rodine-a-detem-v-novem-trestnim-zakoniku>>.

má být plněno ve prospěch nezletilého dítěte. Skutková podstata tohoto trestného činu je velmi široká a obecně dopadá na jakékoli neplnění vyživovací povinnosti (tedy i mezi manžely nebo rozvedenými manžely, přesto se v praxi setkáváme s trestním stíháním prakticky výlučně rodičů nezletilých dětí.³⁷

Od 1. 10. 2010 je podle nového trestního zákoníku možné neplatiče výživného odsoudit již po čtyřech měsících neplacení výživného (místo dříve nejméně po šesti měsících). V případě recidivy hrozí pachateli – neplatiči trest až pět let odnětí svobody.³⁸

Trestní oznámení je možno podat policejnímu orgánu nebo na místně příslušném státním zastupitelství.

Dle judikatury³⁹ se zanedbáním povinné výživy rozumí nejen neplnění výživného v penězích, ale i neplnění povinnosti vyživovat jiného v naturální formě a povinnosti zaopatřovat jiného, tedy neplnění povinnosti poskytovat dítěti stravu, ošacení, bydlení, pečovat o jeho zdraví a čistotu, vykonávat nad ním dohled a popř. opatřovat další prostředky potřebné pro jeho všestranný rozvoj (ve smyslu § 33 odst. 1 zákona o rodině).

2.5.1 Účinná lítost

Trestní zákoník obsahuje rovněž v § 197 zvláštní ustanovení o účinné lítosti. Trestní odpovědnost za trestný čin zanedbání povinné výživy zaniká, jestliže jsou kumulativně splněny tyto podmínky:

- trestný čin neměl trvale nepříznivých následků
- pachatel svou povinnost dodatečně splnil dříve, než soud prvního stupně počal vyhlášovat rozsudek.

Smyslem tohoto ustanovení je to, aby pachatel uhradil dlužné výživné za celé období, pro které je stíhán a pro něž soud zjišťuje jeho trestní odpovědnost. Ke splnění podmínek účinné lítosti není nutné, aby pachatel uhradil výživné za období předcházející (za které nebyl postaven před soud) ani za období následující. K zániku trestní odpovědnosti nedojde, když vyživovací povinnost byla splněna jen zčásti. Nestačí ani dohoda mezi pachatelem a oprávněnou osobou o tom, že dlužné výživné bude spláceno. K účinné lítosti rovněž nestačí pouhý slib o zaplacení výživného

37 KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Rodina a výživné : Vyživovací povinnost rodičů, dětí a ostatních příbuzných*. 1. vyd. Praha : Leges, 2011, s. 120. ISBN 978-80-87212-84-4.

38 FRANCOVÁ, Marie, DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2010, s. 29. ISBN 978-807-3575-861.

39 R 26/82.

ze strany oprávněné osoby nebo osoby, která má oprávněnou osobu ve své péči. Podmínky účinné lítosti pachatel nesplní, pokud dojde k uhrazení dlužného výživného bez jakékoli jeho aktivní součinnosti, např. dojde-li k uhrazení jinou osobou bez vědomí pachatele nebo dojde-li k úhradě exekucí vedenou na jeho příjem. V tomto případě není podstatné, že k úhradě došlo z vlastních prostředků pachatele.⁴⁰

2.6 Povinný ve vazbě a ve výkonu trestu

Problematickou je situace, kdy se oprávněná osoba snaží vynutit si plnění povinnosti platit výživné po někom, kdo je ve vazbě nebo ve výkonu trestu odnětí svobody. V současné době je v českých věznicích více než 4 000 takových osob.

Odsouzení se z pohledu placení vyživovací povinnosti dají rozdělit do dvou skupin:

- pachatelé odsouzení za neplnění vyživovací povinnosti
- pachatelé odsouzení za jinou trestnou činnost. Získat výživné z obou skupin pachatelů je pro oprávněné osoby velmi složité. Složitost situace je násobena omezenými pracovními možnostmi ve věznici. I pokud by si byla odsouzená osoba vědoma své zákonné povinnosti a chtěla výživné platit, ne v každé věznici je možnost pracovního zařazení, ne vždy je využitelná kvalifikace povinné osoby. Práce ve vazbě je téměř vyloučena. Vězňové obvykle vykonávají úklidové práce, stavební práce, práce spočívající v rozdělování letáků, výrobě knih, zakládání časopisů do obálek či podobně. S prací odsouzených je spojena vyšší nezbytnost kontroly a dozoru, zejména u nebezpečných pachatelů, pachatelů se zdravotním omezením nebo pachatelů agresivních. Z těchto důvodů není většina odsouzených pracovním zařazena a výkon rozhodnutí je obtížný, ba mnohdy vyloučený, protože odsouzení nemají v době pobytu ve věznici žádný příjem.⁴¹

Pokud povinný rodič ale je výdělečně činný, vyhláška č. 10/2000 Sb. upravuje, kolik lze z jeho výdělku použít na úhradu výživného. Jestliže takový rodič nemá výdělečné a majetkové možnosti buď proto, že je neschopen k práci nebo bu správou ústavu nebyla práce přidělena, nelze mu za takovou dobu ukládat placení výživného. Jiná situace ale nastává v případě, že je rodič odsouzen pro trestný čin zanedbání povinné výživy. V takovém případě je nutno i po dobu trestu odnětí svobody ponechat stanovené výživné v dosavadní výši. Pokud nespolečí jiné

40 VANTUCH, Pavel. K trestným činům proti rodině a dětem v novém trestním zákoníku. In: *Pravníradce.ihned.cz* [online]. 23.2.2011 [cit. 2012-03-27]. Dostupné z: <<http://pravniradce.ihned.cz/c1-50634850-k-trestnym-cinum-proti-rodine-a-detem-v-novem-trestnim-zakoniku>>.

41 KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Rodina a výživné : Vyživovací povinnost rodičů, dětí a ostatních příbuzných*. 1. vyd. Praha : Leges, 2011, s. 121. ISBN 978-80-87212-84-4.

okolnosti pro její změnu, případně je třeba vycházet z předchozích výdělečných a majetkových možností povinné osoby. Vychází se z přesvědčení, že páchaní jakékoli trestné činnosti je projevem velké nezodpovědnosti povinného rodiče. Pokud se proto dostane do výkonu trestu odnětí svobody, bylo by neetické, aby důsledky této jeho nezodpovědnosti nesly jeho nezletilé nebo nezaopatřené děti ve sféře výživného. Proto je vyživovací povinnost stanovena vždy, byť její výše je danou situací modifikována. Soudy vychází z předpokladu, že vzniklý dluh na výživném bude povinná osoba mít možnost splatit po propuštění z výkonu trestu odnětí svobody. Kdyby totiž soud postupoval pouze podle momentálních možností povinného a výživné nestanovil, tento dluh by nevznikl a majetkové zájmy oprávněného dítěte by byly poškozeny. Samotný fakt pobytu povinného rodiče ve výkonu trestu odnětí svobody není důvodem k nestanovení jeho vyživovací povinnosti k dítěti.⁴²

2.7 Vyživovací povinnost a rodičovská zodpovědnost

Nabízí se také otázka, jaký je vzájemný vztah mezi vyživovací povinností a rodičovskou zodpovědností, konkrétně zda lze při neplnění vyživovací povinnosti zbavit povinného (rodiče) jeho rodičovské zodpovědnosti.

Touto problematikou se zabýval Nejvyšší soud České republiky.⁴³

Navrhovatel se v tomto konkrétním případě žalobou podanou okresnímu soudu domáhal zbavení rodičovské zodpovědnosti k nezletilému dítěti. Návrh byl zdůvodněn úmyslným neplněním vyživovací povinnosti, nezájmem o navštěvování dítěte nebo o obstarávání si prostředků k obživě podnikáním či zaměstnáním v pracovním poměru. Okresní soud rozhodl, že otec nezletilého se zbavuje rodičovské zodpovědnosti. Soud dovodil, že podmínky pro zbavení dle § 44 odst. 3 Zákona o rodině jsou splněny. Naplnění podmínek bylo spatřeno právě v soustavném neplnění vyživovací povinnosti, za což byl postižen také v rámci trestního řízení. Otec poté podal odvolání a krajský soud rozhodl tak, že návrh na zbavení rodičovské zodpovědnosti zamítl. Své rozhodnutí odůvodnil tak, že i když otec dlouhodobě neplnil vyživovací povinnost a byl za to již dvakrát odsouzen, důvody pro zbavení rodičovské zodpovědnosti nejsou dány. Svými důsledky jde o nejzávažnější zásah do práv rodičů, znamenající i přerušení styků s nezletilým dítětem. Otec se však s nezletilým pravidelně stýká, je si vědom toho, kdo je jeho otcem, rovněž otec má syna rád.

42 HOLUB, Milan, NOVÁ, Hana, PTÁČEK, Lubomír. *Zákon o rodině s komentářem, judikaturou a předpisy souvisejícími*. 9. vyd. Praha: Leges, 2011, s. 318. ISBN 978-80-87212-96-7.

43 Rozsudek 21 Cdo 3909/2010 ze dne 28. 6. 2011.

Není proto namístě jej rodičovské zodpovědnosti zbavit, neboť by došlo ke zpretrhání jejich vzájemného citového vztahu a tato skutečnost by se mohla negativně projevit i na psychickém stavu samotného nezletilého. Proti rozsudku odvolacího soudu podali navrhovatel a matka dovolání. Matka uznává, že otec má se synem pěkný vztah, je však třeba zhodnotit, jak otec svůj vztah k synovi projevuje a jak zodpovědně se k němu chová. Otec svým přístupem odmítá pravidelný příjem, což je taktika, jak se vyhnout vymožení jeho závazků. Otec tak profituje, protože má nelegální příjmy z práce na černo a není prakticky vůbec postižitelný. Tímto chováním pak otec naprosto nevhodným způsobem prokazuje svůj přístup k synovi. Nejvyšší soud jako soud dovolací soud rozhodl takto: Součástí rodičovské zodpovědnosti tak, jak je vymezena v § 31 Zákona o rodině, není vyživovací povinnost rodiče k dítěti. Ta vyplývá ze samé podstaty právního vztahu rodičovství. Proto také skutečnost, že rodiče byli omezeni nebo zbaveni rodičovské zodpovědnosti, resp. jim byl pozastaven výkon rodičovské zodpovědnosti, nemá vliv na trvání jejich vyživovací povinnosti rodiče k dítěti. Případné zbavení otce rodičovské zodpovědnosti plnění jeho vyživovací povinnosti k nezletilému, která bude nadále trvat, samo o sobě nezajistí. Toto neplnění, ač ho lze považovat za soustavné a dlouhodobé, se do oblastí výkonu jeho rodičovské zodpovědnosti negativně nepromítá.

3 Rozhodování o vyživovací povinnosti

Tato kapitola se zaměřuje na vyživovací povinnost z procesního hlediska, zabývá se tedy problematikou soudního rozhodování o výživném, jeho specifiky a odlišnostmi od jiných druhů soudního řízení.

3.1 Případy soudního rozhodování o vyživovací povinnosti

Nejčastějším případem, kdy soud rozhoduje o výživném mezi rodiči a dětmi, je rozvod rodičů. Soud dokonce rozhodnout musí, i kdyby oba rodiče plnili svou vyživovací povinnost dobrovolně. Není to však jediný případ. Mezi další patří zejména ty, kdy rodiče nežijí spolu, což není jen tehdy, jsou-li rozvedeni.

Spadají sem i případy, kdy

- rodiče neuzavřeli manželství
- jeden z rodičů opustil společnou domácnost, aniž došlo k rozvodu
- rodiče, ač manželství uzavřeli, dosud nemají společnou domácnost.

Přítom není rozhodující společné bydlení, ale spolužití chápané jako společné uhrazení nákladů na rodinu, společné osobní zajišťování výchovy a výživy dítěte a chodu domácnosti apod. Neexistuje-li tedy spolužití rodičů v tomto smyslu, soud upraví rozsah vyživovací povinnosti k jejich dětem – pokud jsou nezletilé, pak i bez návrhu, z vlastní iniciativy.⁴⁴

3.2 Zahájení soudního řízení

Soudní řízení, které vyústí v rozhodnutí o stanovení výživného, je upraveno občanským soudním řádem. Pro projednání a rozhodnutí těchto záležitostí proto platí obecná úprava zásadně jednotného občanského soudního řízení. Občanský soudní řád v řadě svých ustanovení uvádí určitá specifika, která mají buď povahu výjimek z obecně platných ustanovení, nebo znamenají zvláštní úpravu podmíněnou hmotněprávní povahou věcí práva rodinného. Podstatná část těchto specifík je shrnuta v páté hlavě třetí části občanského soudního řádu (v ustanoveních § 176 – 185), i když zvláštnosti soudního projednání otázek výživného nelze omezit jen na tato omezení.

45

44 HOLUB, Milan. *Rodina a právo*. Praha : Práce, 1987, s. 58 – 59. ISBN 24-240-87.

45 NOVÁ, Hana, TĚŽKÁ, Olga. *Vyživovací povinnost*. 1. vyd. Praha : Linde, 1995, s. 28. ISBN 80-85647-84-2.

3.3 Účastníci řízení

Okruh účastníků je stanoven jinak, jde-li o řízení, které lze zahájit jen na návrh (§ 90 o. s. ř.), anebo jde-li o řízení, které je možné zahájit i bez návrhu (§ 94 OSŘ). Je tedy nutno rozlišovat mezi řízeními, při nichž jde o úpravu výživného mezi zletilými a mezi řízením o úpravě výživného k nezletilým dětem. Nabytí zletilosti (buď dosažením 18 let věku nebo uzavřením manželství před dosažením tohoto věku) má procesní význam v tom, že poté může být o výživném rozhodováno jen na návrh, což má řadu procesních důsledků - mimo jiné i ve stanovení účastníků řízení.⁴⁶

3.3.1 Řízení zahajovaná na návrh

V řízeních, která lze zahájit pouze na návrh, jsou podle § 90 OSŘ účastníky žalobce a žalovaný. Okruh účastníků je tedy určen procesně - účastníkem je ten, kdo podá návrh a ten, proti komu návrh směřuje. Teprve výsledek řízení prokáže, zda procesní dvojice účastníků je shodná s dvojicí hmotněprávní, neboť teprve výsledek řízení určí, zda tu je nebo není vyživovací povinnost. Dvoustrannost procesního vztahu ovšem nevylučuje, aby na jedné straně existovalo více osob - tato pluralita se zpravidla týká více osob povinných, jestliže návrh směřuje vůči nim současně. Tak může např. zletilé dítě podat návrh proti oběma svým rodičům. Jestliže návrh směřuje proti více osobám, platí ustanovení § 91. odst. 1 OSŘ, podle něhož v řízení jedná každý z nich sám za sebe. To odpovídá povaze výživného jako osobního vztahu mezi oprávněným a povinným.⁴⁶

3.3.2 Řízení zahajovaná i bez návrhu

Ve věcech výživného pro nezletilé děti je okruh účastníků vymezen v ustanovení § 94 odst. 1 OSŘ, neboť jde o řízení, které lze zahájit i bez návrhu. Pro stanovení okruhu účastníků nerozhoduje, zda bylo řízení zahájeno návrhem anebo usnesením soudu - povaha řízení je v obou případech stejná. Toto vymezení okruhu účastníků je třeba respektovat i při obligatorním spojení řízení o výživě nezletilého s jiným řízením, konkrétně s řízením o rozvod podle § 113 odst. 1 OSŘ nebo s řízením o určení otcovství podle § 113 odst. 2 OSŘ. Jde-li o spojené řízení, je důležité, že okruh účastníků je v každém z nich odchylný, takže účastníci řízení o výživné nemohou svými procesními úkony zasahovat do řízení spojeného, pokud nejsou i jeho účastníky.

46 NOVÁ, Hana ; TĚŽKÁ, Olga. *Vyživovací povinnost*. 1. vyd. Praha : Linde, 1995, s. 30. ISBN 80-85647-84-2.

Podle § 94 odst. 1 OSŘ jsou účastníky řízení ti, o jejichž právech nebo povinnostech má být v řízení jednáno. Ve smyslu tohoto ustanovení tedy budou účastníky řízení ti, o nichž má být rozhodováno, ale kromě toho i ti, o nichž se rozsudek sice výslovně nezmiňuje, ale jejichž právní postavení může být výrokem rozsudku bezprostředně dotčeno.⁴⁷

Judikatura⁴⁸ říká, že má-li být v řízení rozhodováno o vyživovací povinnosti otce k nezletilému dítěti, bude jeho účastníkem i matka tohoto dítěte, jíž dítě bylo svěřeno do výchovy, přesto, že o jejím peněžitém příspěvku na výživu a o osobním výkonu její péče o dítě se rozsudek ve svém výroku nebude přímo zmiňovat. V odůvodnění však je nutné se s jejím podílem na výživném pro dítě řádně vyrovnat. Jestliže je dítě svěřeno do výchovy někomu jinému než rodiči, je třeba tuto osobu považovat za účastníka řízení o stanovení výživného i tehdy, jestliže tato osoba pouze podala návrh, aby jí dítě bylo svěřeno do výchovy.

Okruh účastníků v řízení o stanovení výživného nezletilému dítěti má být vyznačen již v návrhu na zahájení řízení nebo v usnesení, kterým se řízení zahajuje soud ve smyslu § 81 odst. 2 OSŘ. Nezletilé děti, o jejichž výživu jde, jsou vždy účastníky řízení, avšak postrádají pro toto řízení vlastní procesní způsobilost. To vyžaduje, aby byly zastoupeny. Jde-li o děti v rodičovské péči, ustanoví jim soud již na počátku řízení opatrovníka podle § 37 odst. 3 ZoR. Jde totiž vždy o případ, kdy dítě nemůže být zastoupeno žádným z rodičů, protože jde o záležitost, při níž může dojít ke středu zájmu mezi rodiči a dětmi, případně mezi dětmi navzájem (§ 37 odst. 2 ZoR). Tento opatrovník je nazýváme opatrovníkem kolizním a zpravidla je jím ustanovován obecní úřad. Jeho úkolem je prosazovat zájem nezletilého dítěte, činit jeho jménem procesní úkony a podávat samostatné návrhy, které se nemusí ztotožňovat s návrhy žádného z rodičů.⁴⁷

3.4 Příslušnost soudu

Soud je dle § 105 odst. 1 OSŘ povinen zkoumat příslušnost před tím, než začne jednat ve věci. Později ji může zkoumat pouze na námitku účastníka, uplatněnou při jeho prvním procesním úkonu. O výživném rozhoduje dle § 9 odst. 1 OSŘ jako věcně příslušný soud v prvním stupni soud okresní. Místní příslušnost je dána jako výlučná ustanovením § 88 odst. c) OSŘ - k řízení je příslušný soud, v jehož obvodu má nezletilý na základě dohody rodičů, rozhodnutí soudu, popřípadě jiných rozhodujících skutečností své bydliště. Ve věci jedná a rozhoduje

47 NOVÁ, Hana, TĚŽKÁ, Olga. *Vyživovací povinnost*. 1. vyd. Praha : Linde, 1995, s. 31.
ISBN 80-85647-84-2.

48 R 5/67.

samosoudce, jak je dáno ustanovením § 36 odst. 2 OSŘ. Pokud však podává žalobu o určení vyživovací povinnosti samo zletilé dítě vůči jednomu nebo oběma rodičům, bude místně příslušný obecný soud povinného (§ 84 OSŘ.).

3.4.1 Přenesení příslušnosti

Ve věcech péče o nezletilé může soud přenést svou příslušnost na jiný soud podle § 177 odst. 2 OSŘ, změní-li se okolnosti, které jsou rozhodné pro její stanovení. Použití tohoto ustanovení připadá v úvahu, jestliže se tyto okolnosti změní v průběhu řízení, v němž je o výživném rozhodováno. Jedná se o výjimku ze zásady perpetuatio fori, vyjádřené v § 11 odst. 1 OSŘ., podle něhož se příslušnost určuje podle okolností, které jsou tu na počátku řízení a trvá až do jeho skončení. Ke změně příslušnosti dojde i v případě, že nezletilé dítě nebude zletilosti - nebude již připadat v úvahu výlučná příslušnost podle § 88 písm. c) OSŘ, ale příslušným bude obecný soud žalovaného. Půjde-li o posouzení nedoplatků výživného vzniklých částečně v době nezletilosti dítěte a částečně v době jeho zletilosti, bude je muset posoudit zvlášť každý z příslušných soudů.⁴⁸

3.4.2 Spojení řízení

Řízení, v němž se rozhoduje o výživném pro nezletilé děti, je ex lege spojeno s některými jinými řízeními, která se přímo či nepřímo nezletilého dítěte týkají. V první řadě jde o řízení o rozvod manželství rodičů nezletilého dítěte. Takové manželství nelze rozvést, dokud nenabude právní moci rozhodnutí o úpravě poměrů nezletilých dětí pro dobu po rozvodu. (§ 25, § 26, § 27 ZoR). Toto ustanovení platí pro všechna ustanovení o rozvodu manželství, tj. i pro ta řízení, která upravuje § 24a ZoR. Dále je řízení o určení otcovství vždy spojeno s řízením o výchově a výživě nezletilého dítěte (§ 133 OSŘ). Rovněž v případě, kdy soud rozhoduje o umístění dítěte do ústavní nebo ochranné výchovy, upravuje svým rozhodnutím zároveň vyživovací povinnost rodičů. Přitom zohlední i předpokládanou výši platby dle zvláštních předpisů (§ 103 ZoR). Posledním případem je rozhodování o svěřeni dítěte do pěstounské péče. Tehdy soud uloží rodičům, popř. jiným osobám, které jsou povinny výživou k dítěti, aby výživné poskytovaly. Povinní výživné poukazují tomu státnímu orgánu, který pěstounovi, popř. zletilému dítěti vyplácí příspěvek na úhradu potřeb dítěte (§ 45d odst. 2 ZoR) – to ale neplatí, jestliže soud rozhodl o

48 NOVÁ, Hana, TĚŽKÁ, Olga *Vyživovací povinnost*. 1. vyd. Praha : Linde, 1995, s. 34.
ISBN 80-85647-84-2.

výživném už dříve.⁴⁹

3.5 Způsob rozhodování o vyživovací povinnosti

Výživné soud stanoví rozhodnutím ve věci samé ve formě rozsudku. Ten musí mít všechny náležitosti, které pro něj o. s. ř. předepisuje. Rozsudek, kterým je uloženo plnění výživného, je ze zákona (§ 162 odst. 1 OSŘ) předběžně vykonatelný – tzn. je přípustný návrh na výkon rozhodnutí bez ohledu na probíhající odvolací řízení, pokud marně uplynula lhůta k plnění tímto rozsudkem stanovená.⁵⁰

U nezletilých dětí je třeba vždy stanovit osobu, k jejímž rukám bude výživné uhrazováno. Zpravidla se bude jednat o osobu, která má dítě v přímé osobní péči. U zletilého dítěte je výživné plněno přímo k jeho rukám.⁵¹

3.5.1 Nedoplatek výživného

Vznikl-li do rozhodnutí nedoplatek na výživném, soud současně uloží rodiči, aby uhradil dluh na výživném z doby před rozhodováním o výživě. Rozhodne o plnění vyživovací povinnosti rodiče k nezletilému dítěti od okamžiku, kdy byly dány předpoklady pro rozhodování o výživě nezletilého dítěte a určeno jak (obvykle ve splátkách) má být nedoplatek uhrazen. Totéž platí v případě, že rodič byl podle předběžného opatření povinen platit na výživu dítěte a kromě toho složil určitou větší částku do rukou matky dítěte na jeho výživu. Při určení nedoplatku na výživném pro více než jedno nezletilé dítě je třeba celkový nedoplatek na výživném rozdělit podle vzájemného poměru běžného výživného určeného pro každé z dětí obdobně jako v řízení o výkonu rozhodnutí. Při úvaze o povolení splátek na nedoplatky dlužného výživného nezletilého dítěte je třeba přihlížet nejen k poměrům rodiče, aby tak podle svých životních a sociálních možností mohl dostát svým povinnostem, ale i k poměrům dítěte. Jemu nemůže být na újmu, že rodič dlouhou dobu výživné neplatil, a tak vznikl vysoký nedoplatek výživného. Není tak např. namístě stanovení splátek tak, že by plnění splátek značně přesáhlo dobu zletilosti dítěte.⁵²

Ujednání rodičů, podle něhož přejímá vyživovací povinnost k dítěti jen jeden z nich, kdežto druhý má být této povinnosti zproštěn, je vůči dítěti právně neúčinné. Neúčinné je vůči

49 KNAPOVÁ, Marta, ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan. *Občanské právo hmotné* 3. 4. vyd. Praha: ASPI, 2007, s. 157. ISBN 978-80-7357-231-0.

50 FRANCOVÁ, Marie, DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2010, s. 29. ISBN 978-807-3575-861.

51 PLECITY, Vladimír, SALAČ, Josef. *Základy rodinného práva*. 1. vyd. Praha: EURONION, 2001, s. 107. ISBN 80-7317-002-7.

52 HOLUB, Milan, NOVÁ, Hana. *Zákon o rodině*. 6. vyd. Praha: Linde, 1998, s. 181.

dítěti také ujednání mezi rodiči a jinou osobou, podle něhož vyživovací povinnost k dítěti přejímá za rodiče jiná osoba.⁵³

Při rozhodování o výživném je třeba vycházet ze stavu, jaký byl v jednotlivých časových úsecích po celé období, za které se o výživném rozhoduje. Z povahy výživného plyne, že právo na výživné je osobním právem dítěte, které je třeba pro každé dítě samostatně výrokem soudního rozhodnutí zajistit. O výživném nezletilých dětí se zákon o rodině zvlášť nezmiňuje – platí zde ustanovení občanského soudního řádu o péči o nezletilé, kde soud jedná a rozhoduje i bez návrhu. Jestliže soud rozhoduje o výživě, stanoví soud také počátek plnění vyživovací povinnosti rodiče k nezletilému dítěti k okamžiku, kdy rodič přestal dobrovolně svou vyživovací povinnost plnit. Soud rozhoduje zásadně o vyživovací povinnosti rodiče k nezletilému dítěti do budoucna. Výživné pro nezletilé děti může být stanoveno i za dobu tří let nazpět od podání návrhu, popřípadě od zahájení řízení bez návrhu. V rozhodnutí je třeba přesně stanovit počátek vyživovací povinnosti. Počátek vyživovací povinnosti může být vázán na pozdější dobu, jestliže bylo důvodně uplatněno promlčení některých částek výživného za dobu delší než 3 roky. Jde zejména o případy, kdy výživné bylo plněno na základě předběžného opatření anebo jestliže manžel, který dosud dítě živil, popřel své otcovství a otcem byl určen jiný muž, jehož vyživovací povinnost se nyní určuje. Je nutno přihlídnout ke všem plněním, které byly z důvodu výživného povinným poskytnuty dobrovolně a podle toho je nutné – vzhledem k zásadě, že pro rozsudek je rozhodující stav v době vyhlášení (§ 154 odst. 1 OSŘ - přiměřeně posunout počátek doby, po kterou je otec povinen platit výživné podle soudního rozhodnutí. Při vyúčtování toho, co rodič poskytl na výživu nezletilého dítěte před rozhodováním o vyživovací povinnosti, přihlíží soud jak k poskytnutým částkám v penězích, tak i k věcnému plnění. Přihlíží se též k prostředkům, které rodič vynaložil na společnou domácnost.⁵⁴

53 HOLUB, Milan, NOVÁ, Hana, PTÁČEK, Lubomír. *Zákon o rodině s komentářem, judikaturou a předpisy souvisejícími*. 9. vyd. Praha: Leges, 2011, s. 314. ISBN 978-80-87212-96-7.

54 HOLUB, Milan, NOVÁ, Hana, PTÁČEK, Lubomír. *Zákon o rodině s komentářem, judikaturou a předpisy souvisejícími*. 9. vyd. Praha: Leges, 2011, s. 315. ISBN 978-80-87212-96-7.

3.6 Řízení o změně výživného

V ustanovení § 99 zákona o rodině je zakotvena zásada, podle níž stanovené výživné je možné změnit, dojde-li ke změně poměrů. Spotřebované výživné se však nevrací.⁵⁵

Jde-li o nezletilé dítě, lze tak učinit i bez návrhu, ve všech ostatních případech jen na návrh. Podobnou zásadu vyjadřuje i ustanovení § 163 odst. 1 OSŘ, podle něhož rozsudek odsuzující k plnění v budoucnu splatných dávek je možné na návrh změnit, jestliže se podstatně změnila okolnosti, které jsou rozhodující pro výši a další trvání dávek. Pokud jde o výživné pro nezletilé děti, lze opět tuto změnu provést i bez návrhu. Z těchto ustanovení vyplývá, že pro povinnost platit výživné se uplatňuje tzv. zásada "rebus sic stantibus". Tu lze vyjádřit tak, že stanovené výživné má odpovídat poměrům, za nichž bylo stanoveno. Dojde-li ke změně těchto poměrů, musí se to odrazit i v úpravě vyživovací povinnosti. Vzhledem k povaze výživného však nedochází při změně poměrů automaticky i ke změně vyživovací povinnosti. Změna poměrů je pouze důvodem pro zahájení nového soudního řízení, které může skončit novou úpravou výživného. Pro příslušnost soudu, který má rozhodovat o změně výživného, platí to, co platí o příslušnosti soudu, který má výživné stanovit. Ovšem o změně výživného nemusí vždy rozhodovat tentýž soud, který rozhodoval o stanovení výživného, protože i podmínky pro stanovení příslušnosti se mohly v mezidobí změnit.⁵⁶

Dle judikatury⁵⁷ změna poměrů, která odůvodňuje změnu výživného, stanoveného soudem, musí ovšem být takové povahy, aby zde byl reálný důvod měnit již vydané soudní rozhodnutí. Touto změnou poměrů není jakákoli změna v hlediscích rozhodujících pro stanovení výživného, ale musí jít o změnu poměrů závažnějšího rázu v těch okolnostech, které tvořily podklad pro vydání dřívějšího rozhodnutí, tedy o změnu, která se výraznějším způsobem projeví v poměrech účastníků. Takovou podstatnou změnou, která pravidelně vyvolá i změnu rozhodnutí o výživném, je především změna rozhodnutí o výchově nezletilého dítěte, v důsledku které dochází k tomu, že se podstatně mění všechny poměry mezi oprávněným nezletilým dítětem a jeho rodiči.⁵⁸

55 FRANCOVÁ, Marie, DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2010, s. 28. ISBN 978-807-3575-861.

56 KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Rodina a výživné : Vyživovací povinnost rodičů, dětí a ostatních příbuzných*. 1. vyd. Praha : Leges, 2001, s. 26. ISBN 978-80-87212-84-4.

57 R 3/67.

58 NOVÁ, Hana ; TĚŽKÁ, Olga . *Vyživovací povinnost*. 1. vyd. Praha : Linde, 1995, s. 34. ISBN 80-85647-84-2.

Další změnou, která odůvodňuje změnu rozhodnutí o výživném, jsou i vyšší odůvodněné potřeby dítěte, k níž může dojít buď okamžitě v důsledku nemoci, nástupu do školy, apod., anebo i postupně v důsledku vyššího věku nezletilého. Při postupném nárůstu odůvodněných potřeb bude ovšem obvykle třeba, aby od předchozí úpravy uplynula delší doba.⁵⁹

Na druhé straně změna zaměstnání anebo změna platu povinného nemusí být bez dalšího důvodem pro změnu rozhodnutí o výživném, neboť pro rozsah výživného nerozhoduje fakticky dosahovaný příjem, ale příjem odpovídající výdělečným možnostem povinného.⁶⁰

Změnou, s níž přímo zákon obligatorně spojuje nutnost nové úpravy výživného k nezletilým dětem, je rozvod rodičů. Pokud ale došlo ještě před rozvodem manželství k tomu, že soud upravil výživné rodičů k dětem z jejich manželství proto, že rodiče nežili spolu nebo jeden z nich neplnil svou povinnost dobrovolně, pozbývá tato úprava platnosti okamžikem rozvodu manželství.⁶¹

3.7 Promlčení výživného

Fungování institutu promlčení z občanského práva je shodné i v rodinném právu. Zákon o rodině rozlišuje promlčení práva na výživné a promlčení práv na jednotlivá opětuující se plnění. V ustanovení § 98 odst. 1 se uvádí, že právo na výživné se nepromlčuje. Je tím myšleno právo na výživné jako celek, jako právo na poskytování výživy mezi osobami uvedenými v zákoně o rodině. Toto právo pak lze uplatnit kdykoliv. Přiznat je však lze jen ode dne zahájení soudního řízení. Pouze u výživného pro nezletilé děti je lze přiznat i za dobu nejdéle tří let zpět od zahájení soudního řízení. Ustanovení § 98 odst. 2 ZoR upravuje promlčení jednotlivých opětuujících se plnění. Jednotlivá opětuující se plnění (měsíční splátky), jakož i ostatní práva na peněžitá plnění vyplývající ze zákona o rodině se promlčují. Zákon o rodině nestanoví promlčecí lhůtu, proto je na promlčení třeba aplikovat ustanovení § 110 odst. 3 OZ, z něhož vyplývá, že se jednotlivá opětuující se plnění promlčují ve třech letech.⁶²

59 NOVÁ, Hana, TĚŽKÁ, Olga. *Vyživovací povinnost*. 1. vyd. Praha: Linde, 1995, s. 44. ISBN 80-85647-84-2.

60 R 101/67.

61 R 31/68.

62 PLECITÝ, Vladimír, SALAČ, Josef. *Základy rodinného práva*. 1. vyd. Praha: EURONION, 2001, s. 104. ISBN 80-7317-002-7.

3.8 Plnění za jiného

Dle ustanovení § 101 ZoR ten, kdo zcela nebo zčásti splnil za jiného vyživovací povinnost, je oprávněn na něm požadovat úhradu tohoto plnění. To platí i tehdy, jestliže příspěvek na výživu v zájmu oprávněného poskytne orgán stanovený zvláštním právním předpisem. Promlčení tohoto nároku se řídí ustanovením § 101 občanského zákoníku, běží tedy obecná tříletá promlčecí lhůta. Jedná se zejména o případy, kdy jeden z rodičů plní výživné nebo jinou formou uhrazuje všechny potřeby dítěte i za druhého rodiče. Dále sem náleží případ, kdy manžel matky úspěšně popřel otcovství a domáhá se náhrady poskytovaného výživného na tom, kdo byl určen jako otec dítěte. Stejně tak koupila-li matka dítěte, která není provdána za otce dítěte, nutné potřeby pro novorozeně (kočárek, postýlku, prádlo), o jejichž úhradě nebylo rozhodnuto v řízení o úhradu osobních potřeb dítěte, může se domáhat náhrady na otci dítěte podle zmíněného ustanovení jako nákladu, který částečně uhradila i za něj.⁶³

3.9 Započtení výživného

Zákon o rodině ve svém ustanovení § 97 odst. 3 uvádí, že proti pohledávkám na výživné je započtení vzájemných pohledávek možné jen dohodou – nelze tedy použít jednostranné započtení dle občanského zákoníku. Dále je v témže ustanovení řečeno, že proti pohledávkách na výživné, které je poskytováno nezletilým dětem, však takové započtení není přípustné vůbec – nelze provést vzájemné započtení pohledávek ani jednostranně, ani dohodou – dohoda by byla absolutně neplatná pro rozpor se zákonem.⁶⁴

3.10 Náhrada výživného

Výživné může také nahrazováno odpovědným subjektem v rámci institutu odpovědnosti za škodu způsobenou na zdraví. Na základě ustanovení § 448 odst. 1 OZ v případě smrti poškozeného hradí odpovědný subjekt peněžitým důchodem náklady na výživu pozůstalým, kterým zemřelý výživné poskytoval nebo byl povinen poskytovat. To znamená, že zde rozhoduje jednak faktický stav (může jít také jen o doplňkové plnění, ale vždy musí jít o plnění pravidelné – tedy ne jenom příležitostné) a dále se jedná o osoby, ke kterým měl zemřelý (povinný) jakýkoli druh vyživovací povinnosti uvedený v zákoně o rodině. V žádném případě se nevyžaduje

63 HOLUB, Milan, NOVÁ, Hana. *Zákon o rodině: Komentář a předpisy související*. 6. vyd. Praha: Linde, 2004, s. 258. ISBN 80-7201-451-X.

64 HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *České rodinné právo*. 3. vyd. Brno: Doplněk, 1998, s. 255. ISBN 80-210-3974-4.

odkázanost výživou na zemřelého. Jestliže zemřelý plnil vyživovací povinnost na základě soudního rozhodnutí, vychází se při posouzení nároku na peněžitý důchod podle § 448 odst. 1 OZ z částek stanovených v tomto rozhodnutí. V případě, že výživné, na které byl právní nárok, nebylo stanoveno soudním rozhodnutím, stanoví jeho výši soud jako předběžnou otázku. Současně je třeba z nákladů na výživu vyloučit všechna plnění, která nemají povahu výživného nebo částky, které jsou pozůstalým poskytovány z téhož důvodu v rámci dávek sociálního zabezpečení (např. vdovský nebo sirotčí důchod).⁶⁵

65 HOLUB, Milan, NOVÁ, Hana, PTÁČEK, Lubomír. *Zákon o rodině s komentářem, judikaturou a předpisy souvisejícími*. 9. vyd. Praha: Leges, 2011, s. 100. ISBN 978-80-87212-96-7.

4 Tzv. tabulkové výživné

V následující kapitole se budu zabývat tzv. tabulkovým výživným. Zaměřuji se zejména na důvod pro samotné vytvoření tabulek a jejich charakter. Pozornost je rovněž věnována tomu, jaký vliv mají na rozhodovací praxi soudů. Závěr kapitoly obsahuje stručné zhodnocení pozitiv a negativ tohoto (dle mého názoru) průlomového materiálu.

4.1 Důvod pro vytvoření

Až doposud nebyla rozhodovací činnost českých soudů o výši výživného žádným způsobem sjednocena. Soudci se řídili právním řádem České republiky, svou vůlí a svým svědomím. To vedlo k tomu, že rozdíly mezi výšemi výživného určeného dvěma různými soudy téhož stupně mohly být velmi zřetelné.

Proto vláda ČR svým usnesením č. 1451 ze dne 19. 11. 2008 schválila "Soubor prorodinných opatření - prorodinný balíček", kterým byla uložena Ministerstvu spravedlnosti ČR povinnost přijmout přesná pravidla pro rozhodování soudů o stanovení výživného pro nezletilé děti. Ministerstvo spravedlnosti ČR za pomoci řady expertů vypracovalo "Materiál pro sjednocení rozhodovací praxe soudů v otázkách výživného na děti".⁶⁶

Před zahájením prací na metodickém materiálu Ministerstvo spravedlnosti oslovilo všechny krajské soudy se žádostí o spolupráci. Konkrétně se jednalo o zaslání informace, jakým způsobem stanovují výši výživného dítěte poskytnutého rodičem, případně o poskytnutí pomůcek, které jsou na jejich pracovišti v souvislosti s touto problematikou používány či konkrétních judikátů, při jejichž tvorbě byly tyto informace či pomůcky použity.⁶⁷

V tomto materiálu se ministerstvo odvolává na právní úpravu této problematiky v Německu a Rakousku a doporučuje poskytnout soudům pomocný materiál, a to tabulky pro určování výše výživného. Při sestavování této doporučené tabulky se zpracovatelé opírali o statistické údaje o výdajích na spotřebu dětí a statistické údaje o rodinných účtech v letech 2003 - 2008. JUDr. Daniela Kovářová představila finální verzi tabulek pro výši výživného na tiskovém

66 FRANCOVÁ, Marie, DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 2010, s. 27. ISBN 978-807-3575-861.

67 MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Metodický materiál pro sjednocení rozhodovací praxe soudů v otázkách výživného na děti*. Praha, 2010.

brífinku dne 18. 5. 2010. Tato tabulka byla poté zaslána soudům.⁶⁸

4.2 Charakter tabulky a její použití

Doporučující tabulka má orientační charakter, konečné rozhodnutí bude vždy v rukou soudce, který především zohlední prospěch dítěte. Tato tabulka by tedy měla být pro rozhodování soudů tedy jakýmsi vodítkem, dle kterého by soudce podle věku dítěte vybral příslušné rozmezí procentuálních dílů.⁶⁷

VĚK DÍTĚTE	DÍL Z PLATU PŘIPADAJÍCÍ NA VÝŽIVNÉ
0 - 5 let	11 - 15 %
6 - 9 let	13 - 17 %
10 - 14 let	15 - 19 %
15 - 17 let	16 - 22 %
18 a více let	19 - 25 %

69

Konečný procentuální díl pak určuje zejména na základě následujících aspektů pro konkrétní situaci vyměřování výše výživného:

- právo dítěte podílet se na životní úrovni svých rodičů – toto hledisko předchází hledisku odůvodněných potřeb dítěte
- nadstandardní odůvodněné potřeby dítěte
- další vyživovací povinnosti povinného
- zvláštní odůvodněné potřeby povinného
- manžel, manželka bez vlastního příjmu či s částečným příjmem
- vlastní příjem oprávněného dítěte

V případě vyšších zdravotních výdajů na potřeby dítěte by se soud při úvaze o výši výživného měl pohybovat u horní hranice procentuálního rozmezí. Při rozhodování soudu o další nové vyživovací povinnosti soudce bere v úvahu již existující vyživovací povinnosti a v tomto případě

68 FRANCOVÁ, Marie, DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana. *Rozvody, rozchody a zánik partnerství*. 2. vyd. Praha: Wolters Kluwer, 2010, s. 28. ISBN 978-807-3575-861.

69 *Advokátní kancelář JUDr. Kovářová a partneři* [online]. [cit. 2012-05-10]. Dostupné z: <http://www.akkovarova.cz/>.

by se měl soud pohybovat u dolní hranice procentuálního rozmezí.⁷⁰

Tabulka je použitelná pro jedno či dvě děti – dle sdělení Českého statistického úřadu má 80% rodičů právě jedno nebo dvě děti. Za základ se bere čistý příjem bez zohlednění hypoték, leasingů, nájmu apod. Pokud by bylo nutné určit výživné pro více než dvě děti, je možno použít následující postup:

- 1) Vychází se z horní hranice rozpětí stanoveného pro starší (nejstarší) dítě.
- 2) Tuto hranici lze přiměřeně zvýšit až na 30 až 35%.
- 3) Takto zjištěná část příjmu rodiče se rozdělí podle věku a potřeb mezi všechny děti.⁷¹

4.3 Projevy v soudní praxi

Jak již bylo zmíněno, dle samotného tvůrce - Ministerstva spravedlnosti ČR, mají tyto tabulky pouze doporučující charakter, pro soudy tudíž nejsou závazné.

Zabývala jsem se otázkou, jak tabulky fungují v praxi - jak se s nimi vypořádávají soudci, zda se tabulkami striktně řídí vždy nebo mají pouze podpůrný charakter. Odpověď na tuto otázku není jednoduchá. Obrátila jsem se proto s žádostí o pomoc na některé z ostravských advokátů – požádala jsem je o vyjádření názoru k této problematice. Jejich odpovědi byly většinou podobné.

Mgr. Tomáš Anderle mi odpověděl, že se nesetkal ve své praxi s případem, kdy by se soudy tabulkami neřídily. Výše výživného je většinou určována přibližně v polovině procentuálního rozmezí. K nižší hranici se soudy přiklánějí v odůvodněných případech, např. při vážném onemocnění povinného, které ovlivňuje jeho pracovní schopnost a vyžaduje nákladné léky apod. Dle jeho názoru je tento materiál průlomovým ve sjednocování praxe soudů.

Mgr. Kateřina Němcová na můj dotaz uvedla, že se během své praxe setkala pouze s případy, kdy soudy při svém rozhodování z tabulek vycházejí. Také při dohodách ohledně výživného zohledňují částky v souladu s tabulkami.

Mgr. Tomáš Veselský toto také potvrdil. Odpověděl, že tabulky by sice měly být pouze orientační, tj. pro soudy závazné nejsou. Nicméně realita je však zcela jiná - soudy se ve všech případech řídí tabulkami.

Mgr. Barbara Wilczková se s tímto ztotožňuje a dodává, že pokud rodiče uzavírají o dohodu o výživném a jeho neodpovídá tabulkám, dohoda jim nebude soudem schválena a bude

70 MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI ČR. *Metodický materiál pro sjednocení rozhodovací praxe soudů v otázkách výživného na děti*. Praha, 2010.

71 *Advokátní kancelář JUDr. Kovářová a partneři* [online]. [cit. 2012-05-10]. Dostupné z: <<http://www.akkovarova.cz/>>.

trváno na výživném dle tabulek. Také dodává, že během své advokátní praxe se setkala pouze s jedním případem, kdy soud k tabulkám nepřihlédl.

Mgr. Ondřej Holec v tabulkách vidí přínos, neboť Okresní soud v Ostravě stanovoval dle jeho názoru výši výživného spíše nižší. Problémem ale zůstává, že se chápání a používání metodického materiálu zúžilo na str. 9, což je právě ona tabulka. Metodický materiál přispěl ke sjednocení rozhodovací praxe. V rámci procentuelního vyměření dle věku dítěte pak dochází k tomu, že některé soudy mohou stanovovat výživné vyšší či naopak nižší než soudy jiné, čemuž ale nelze zabránit.

Dle názoru Mgr. Věry Matoušové soudci tabulky používají jen jako argument, proč stanovili výživné v určité výši (v odůvodnění rozsudku) a ne jako důvod pro jeho určení. Tabulkové výživné se zhruba pohybuje v rozmezí, v jakém se stanovovalo dříve. Ze své praxe uvádí, že se vždy snaží s rodiči na výživného dohodnout. Soud pak jen zkoumá, zda je taková výše pro dítě výhodná a pro rodiče možná.

JUDr. Marcela Neuwirthová tvrdí, že odpověď na tuto otázku není jednoduchá. Jsou případy, kdy se soudci těmito tabulkami striktně řídí, naopak jsou také soudci, kteří k tabulkám nepřihlíží. Institucí, která s tabulkami pracuje naprosto poctivě, je Orgán sociálněprávní ochrany dětí.

JUDr. Alena Porostlá ze své praxe uvádí, že soudy upřednostňují dohody rodičů a existenci tabulek nezmiňují. Opakovaně se však setkala s tím, že soudkyně před účastníky vypočítávala výši výživného dle tabulek, dokonce s odůvodněním, že se od nich nesmějí odchýlit. Dodává, že pro advokátní praxi jsou tabulky výhodou - když klientovi navrhne výši výživného a jemu se příliš nepozdává, vypočte výživné dle orientačních tabulek, aby měl klient přehled, v jakém rozmezí se výživné může pohybovat.

Mgr. Jakub Vepřek mi odpověděl, že dle jeho praxe soudci ve finále tabulky převážně respektují, byť předtím vedou složité dokazování výdajů na stranách jednotlivých rodičů.

JUDr. Bohumír Janeček zdůrazňuje, že tabulky nejsou obecně závazné, proto se dle jeho zkušenosti používají pouze podřídně.

Mgr. Michal Nosek má dle svých zkušeností za to, že soudci se těmito tabulkami řídí a při stanovení výše výživného z nich vycházejí. Nejsou brány jako závazné, nicméně soudy s nimi někdy operují i ve zdůvodnění svých rozhodnutí.

Mgr. Karel Kvasnica k mému dotazu uvádí, že soudci v Karviné většinou na tabulky odkazují.

JUDr. Alena Mrlinová mi odpověděla, že ostravské soudy přihlížejí při určování výživného k tabulkám MS ČR, které nejsou pramenem práva, ale pro orientaci splňují svůj účel. Někteří soudci je v odůvodnění rozsudků citují.

Na můj dotaz reagoval také Mgr. Petr Kučera, a to tak, že soudy berou při své rozhodovací činnosti tento metodický pokyn v potaz. Pokud v případě rozhodování o výživném pro nezletilé děti ponechají účastníci výši výživného na rozhodnutí soudu, což je možné, neboť se jedná o řízení nesporné, pak takřka vždy je výše výživného stanovena v intervalech obsažených v metodickém pokynu Ministerstva. Pokud je některý z účastníků zastoupen advokátem, případně jsou oba rodiče zastoupeni advokáty, pak již návrh bývá zpravidla koncipován tak, že je již v návrhu navrhována výše výživného vycházející z intervalu stanoveného v metodickém pokynu. Musí existovat skutečně závažné důvody zvláštního zřetele hodné, které odůvodňují to, aby byla částka výživného stanovena mimo interval uvedený v metodickém pokynu. Krajský soud v Ostravě, jako soud odvolací, je v této věci poměrně striktní a v případě, že je o výši výživného rozhodováno v odvolacím řízení, pak Krajský soud takřka vždy stanoví výživné v intervalu vycházející z metodického pokynu a to i v situacích, kdy se částka výživného, byť procentem odpovídající metodickému pokynu, může jevit takřka nepřiměřeně vysoká. Krajský soud v Ostravě „drží“ tuto praxi až do té míry, že odmítá schválit dohodu rodičů o výživném v případě, kdy se rodiče dohodnou na částce výživného, která však je mimo interval obsažený v metodickém pokynu Ministerstva. Dodává, že s oběma výše naznačenými variantami se při své praxi osobně setkal, přičemž se jednalo o situaci, kdy výše výživného pro dítě mladší 5-ti , které byl otec zavázán platit, se pohybovalo v desítkách tisíc korun českých, a to i v situaci, kdy matka netrpěla hmotnou nouzí a příjmy matky se pohybovaly v násobcích průměrné mzdy. Stejně tak se setkal se situací, kdy rodiče s nadprůměrnými příjmy, se dohodli na v podstatě symbolickém výživném (v řádu jednotek tisíc korun českých), když se po dohodě podíleli na financování potřeb školou povinného dítěte v podstatě rovnoměrně, a Krajský soud odmítl tuto dohodu schválit, když trval na tom, aby výše výživného obsažená v dohodě rodičů byla v intervalu stanovené metodickým pokynem. Soudy v obvodu Krajského soudu v Ostravě stanoví výživné pro nezletilé děti v zásadě vždy v souladu s metodickým pokynem Ministerstva spravedlnosti.

Mgr. Pavel Schmidt má ze své advokátní praxe zkušenost, že většina soudců bere tabulky v potaz a výživné de facto stanovuje podle nich, i když zdůrazňují jejich doporučující charakter. Dodává, že ale nemůže hodnotit, do jaké míry si uvědomují, že tyto tabulky lze použít pouze při stanovení výživného (nikoliv tedy zvýšení) a pouze v případě, že se upravuje výživovací povinnost k jednomu dítěti.

Dle zkušeností Mgr. Lukáše Niedoby je soudní praxe taková, že výživné je stanovováno v rozmezí 15 - 20 % z příjmu povinného. Vzhledem k tomu, že v těchto věcech není soud vázán návrhy účastníků, může se stát, že by se rodiče dohodnou na výši výživného, soud nemusí takovou dohodu schválit, je-li tato výše nižší, než uvedená praxe.

Z odpovědí advokátů vyplývá, že ačkoli tabulky nejsou obecně závazné, ve většině případů se jimi ostravští soudci při rozhodování o výživném řídí, často je také v odůvodněních citují. Domnívám se, že ačkoli se názory na smysl, spravedlnost „tabulek“ mohou značně lišit, obecně jsou respektovány a advokátům mohou ulehčit jejich práci.

4.4 Přínosnost tabulek

Pokud bych se měla nyní krátce zaměřit na zhodnocení kladů a záporů těchto tabulek, musím na začátek říct, že se rozhodně nejedná o lehký úkol. Domnívám se, že svou roli hraje i relativně krátká doba jejich existence. Rozhodně se však jedná o materiál průlomový, který již nyní rozhodovací praxi soudů ovlivňuje, jak již bylo zmíněno v předchozí podkapitole.

U pozitiv bych rozhodně na prvním místě uvedla sjednocení rozhodovací praxe soudů. To pak přispívá i k naplnění principu právní jistoty a dle mého názoru i k posílení důvěry běžných občanů v rodinné soudnictví. Také zjednodušuje výpočet výživného tím, že je určen procentuální rozsah, ve kterém se výše výživného bude pohybovat. Dle Ministerstva spravedlnosti je pak také možnost každoroční aktualizace procentuálních rozmezí na základě vývoje statistik spotřeby domácností z dat Českého statistického úřadu.

Naopak jako negativum bych viděla to, že vzhledem k procentuálně stanovenému rozmezí výše výživného se až tolik neprojeví některá specifika konkrétního případu. Mohou existovat zvláštní okolnosti odůvodňující nižší výši výživného. V takovém případě se soud jistě určí výživné u spodní hranice daného rozmezí, ale přesto může ve vztahu k povinnému rodiči jít o poměrně „tvrdé“ řešení.

5 Změna právní úpravy

V páté, závěrečné části své práce bych se ráda krátce zaměřila na změny právní úpravy, které nastanou v souvislosti s přijetím nového občanského zákoníku. Tento předpis (zákon č. 89/2012 Sb.) nabyl platnosti dne 22. března 2012 a účinnost by měla nastat k 1. lednu 2014. Ke stejnému datu bude na základě derogačního ustanovení občanského zákoníku (§ 3080) zrušen zákon č. 94/1963 Sb., o rodině. Dojde tak k derogaci celého právního předpisu, který na území našeho státu platil přes padesát let. Rodinné právo bude nadále upraveno v novém občanském zákoníku.

Obecné pojetí rodinného práva zůstává v novém občanském zákoníku nezměněno. Občanský zákoník bude upravovat stejné typy vyživovací povinnosti, které jsou obsaženy v současném zákoně o rodině. Nová právní úprava bude vycházet ze současné a bude na ni navazovat.⁷¹

Rodinnému právu se bude věnovat občanský zákoník ve své druhé části, v ustanoveních § 655 – 975. Výživným se bude zabývat pododdíl s číslem čtyři, ustanovení § 910 – 923. Oproti současné právní úpravě tedy dojde k mírnému seskupení ustanovení do menšího počtu paragrafů. V ustanoveních § 910 – 914 jsou obsažena základní pravidla, kterými se řídí vyživovací povinnost obecně. Jedná se o předcházení vyživovací povinnosti rodičů k dítěti jiným vyživovacím povinnostem, dále kritérium odůvodněných potřeb oprávněného a schopností, možností a majetkových poměrů povinného. Je také zachováno pravidlo dobrých mravů. Důvodová zpráva výslovně stanovuje, že za nemravnou nemá být považována žádost dítěte, která je učiněna přesto, že dítě má majetek, ale zisk z tohoto majetku spolu s příjmem, který získá vlastním přičiněním (zejména pracovní nebo jinou výdělečnou činností), nestačí k výživě. Jako příklad je uvedeno dítě jako vlastník malého nebo zanedbaného domu, v němž dítě nebo jeho rodina bydlí. Ustanovení § 915 - 920 řeší výživné mezi rodiči a dětmi a mezi předky a potomky. Zůstává zachováno právo dítěte na stejnou životní úroveň, jakou mají jeho rodiče. Rovněž zůstává povinnost osobě povinné poskytovat výživné prokazovat řádně své příjmy, předkládat listiny a další podklady a zpřístupnit údaje, aby mohl soud zhodnotit majetkové poměry této osoby. Při nesplnění této povinnosti platí, že průměrná měsíční mzda činí určitý násobek

71 Výživné - občanský zákoník. In: *Obcanskyzakonik.justice.cz* [online]. [cit. 2012-11-08]. Dostupné z: <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/rodinne-pravo/co-upravuje-rodinne-pravo-zakoniku.html#6>>.

životního minima. Podle nové právní úpravy se již nebude jednat o 12,7násobek, ale pětadvacetinásobek životního minima jednotlivce. Dle důvodové zprávy má toto ustanovení sankční charakter. Částka byla zvýšena právě kvůli tomu, aby se sankční charakter tohoto ustanovení neminul účinkem. Ustanovení § 921 – 923 jsou společná pro všechny druhy vyživovací povinnosti. Je zde upraven způsob plnění vyživovací povinnosti. Výživné se stále bude platit v pravidelných dávkách splatných vždy na měsíc dopředu. Oproti nynější právní úpravě však bude moci soud rozhodnout jinak, případně se mohou osoba povinná a oprávněná dohodnout na takovém způsobu plnění, který jim bude vyhovovat. Důvodová zpráva se věnuje také tvorbě úspor – rodiče se musejí dohodnout o zřízení účtu, na který budou peníze ukládány (jde o správu jmění dítěte). Pokud se nedohodnou, mohou navrhnout soudu, aby rozhodl. Pokud neučiní ani toto, pak bude výživné plněno k rukám toho, komu bude dítě svěřeno. Jde-li o výživné splatné v budoucnu, měl by se o zřízení účtu postarat povinný, neboť jde o vedení účtu s penězi. Nepostará-li se povinný, musí plnit na účet zřízený druhým rodičem oprávněného – musejí být ale stanoveny okolnosti výběru či výplaty jednotlivých splátek výživného. Z úroků se pak povinnému srážejí nutné platby spojené s vedením účtu.

Jak již bylo řečeno, nová právní úprava z té stávající vychází. Změny, ke kterým dojde s účinností nového občanského zákoníku, budou převážně systematického charakteru nebo půjde o změny ve formulacích.

Závěr

Ve své práci jsem se zaměřila na poskytnutí přehledu o základních zákonitostech, charakteristice a kritériích vyživovací povinnosti rodičů k dětem. Ta je z vyživovacích povinností upravených českým právním řádem nejzákladnější. V první kapitole jsem obecně charakterizovala vyživovací povinnost, její časové ohraničení a kritéria pro její určení. Kapitola s pořadovým číslem dvě poukázala na časté problémy, ke kterým při plnění vyživovací povinnosti v praxi dochází. Pojednávala o tzv. “černé ekonomice” a důležitosti pečlivého dokazování k objasnění majetkových poměrů povinného. Dále jsem se zaměřila na situaci, kdy je povinný rodič podnikatelem, kdy je naopak nezaměstnaný nebo kdy nesplní svou povinnost doložit doklady ke zhodnocení svých majetkových poměrů. Poukázala jsem také na problematiku trestněprávních následků neplnění vyživovací povinnosti a situaci, kdy se povinný nachází ve vazbě nebo ve výkonu trestu. Ve třetí kapitole jsem shrnula rozhodování soudu o výživném – případy, kdy soudy rozhodují, odlišnosti od jiných soudních řízení, účastníky řízení, spojení řízení i způsob, jakým soudy o výživném rozhodují. Také jsem pozornost směřovala na problematiku rozhodování o změně výživného, jeho promlčení, náhradu a započtení. V předposlední kapitole jsem se zabývala tzv. tabulkovým výživným - zaměřila jsem se na Metodický materiál pro sjednocování rozhodovací praxe soudů v oblasti výživného, který byl vytvořen Ministerstvem spravedlnosti ČR. Poukázala jsme na důvod vytvoření tohoto materiálu, na charakter tabulek a způsob jejich použití. V další části jsem se pak věnovala tomu, jak se projevují v soudní praxi. Oslovila jsem některé ostravské advokáty s prosbou o jejich názor k této problematice. Můj původní předpoklad, že ostravské soudy se tabulkami téměř neřídí, se neprokázal. Z odpovědí advokátů, kteří se se mnou podělili o své zkušenosti z praxe, vyplynulo, že naopak soudy ve většině případů s tabulkami pracují, často je dokonce citují. Na cestě ke sjednocení rozhodovací praxe soudů je tento materiál dle mého názoru rozhodně významným krokem. Dle mého názoru však právě onen doporučující charakter brání tomu, aby bylo sjednocení rozhodovací praxe úplné. Domnívám se, že existuje značná pravděpodobnost, že se „tabulky“ během pár let stanou pro rozhodování soudů závaznými. V závěrečné části pak shrnuji změny, ke kterým dojde s přijetím nového občanského zákoníku. Ten by měl nabýt účinnosti k 1. 1. 2014 a ke stejnému datu bude zrušen zákon o rodině, který na našem území platil přes padesát let. Problematika výživného a rodinněprávních vztahů vůbec bude nadále součástí nového občanského zákoníku – rodinné právo bude obsaženo

v jeho druhé části. Nová právní úprava z té stávající bude vycházet. Dojde převážně k systematickým změnám a nebo úpravám ve formulacích. Výrazná změna však u vyživovací povinnosti rodičů k dětem nastane ve způsobu placení výživného. Stále se výživné bude platit v pravidelných dávkách splatných vždy na měsíc dopředu – tento způsob zůstane jako základní. Soud však bude moci rozhodnout i jinak. Také osoba povinná a oprávněná se budou moci dohodnout na jiném způsobu plnění – na takovém, který bude jejich potřebám lépe vyhovovat.

Použitá literatura

Monografie:

KOVÁŘOVÁ, Daniela. Rodina a výživné : Vyživovací povinnost rodičů, dětí a ostatních příbuzných. 1. vydání. Praha : Leges, 2011, 151 s.

HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. České rodinné právo. 3. vydání. Brno: Doplněk, 1998, 398 s.

HRUŠÁKOVÁ, Milana. Zákon o rodině: komentář. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2005, 478 s.

ELIÁŠ, Josef, GLOS, Josef, PLANKOVÁ, Olga. Rodinné právo. 2. vydání. Praha: Orbis, 1965, 300 s .

HOLUB, Milan. Rodina a právo. Praha : Práce, 1987, 189 s.

HOLUB, Milan , NOVÁ, Hana. Zákon o rodině: Komentář a předpisy související. 6. vydání. Praha: Linde, 2004, 226 s.

HOLUB, Milan, NOVÁ, Hana, PTÁČEK, Lubomír. Zákon o rodině s komentářem, judikaturou a předpisy souvisejícími. 9. vydání. Praha: Leges, 2011, 456 s.

KNAPPOVÁ, Marta, ŠVESTKA, Jiří, DVOŘÁK, Jan. Občanské právo hmotné 3. 4. vydání. Praha: ASPI, 2007, 334 s.

PLECITÝ, Vladimír, SALAČ, Josef. Základy rodinného práva. 1. vydání. Praha: EURONION, 2001, 364 s.

NOVÁ, Hana ; TĚŽKÁ, Olga . Vyživovací povinnost. 1. vydání. Praha : Linde, 1995, 226 s.

FRANCOVÁ, Marie, DVOŘÁKOVÁ ZÁVODSKÁ, Jana. Rozvody, rozchody a zánik partnerství. 2. vydání. Praha: Wolters Kluwer , 2010, 248 s.

Právní předpisy:

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů

Metodický materiál pro sjednocení rozhodovací praxe soudů ve věcech výživného

Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb.

Internetové zdroje:

Výživné - občanský zákoník. In: *Obcanskyzakonik.justice.cz* [online]. [cit. 2012-11-08]. Dostupné z: <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/cz/rodinne-pravo/co-upravuje-rodinne-pravo-zakoniku.html#6>>.

Advokátní kancelář JUDr. Kovářová a partneři [online]. [cit. 2012-05-10]. Dostupné z: <<http://www.akkovarova.cz/>>.

VANTUCH, Pavel. K trestným činům proti rodině a dětem v novém trestním zákoníku. In: *Pravniradce.ihned.cz* [online]. 23.2.2011 [cit. 2012-03-27]. Dostupné z: <<http://pravniradce.ihned.cz/c1-50634850-k-trestnym-cinum-proti-rodine-a-detem-v-novemtrestnim-zakoniku>>.

Podle ÚS závisí výživné na tom, kdo se o dítě stará. In: *Epravo.cz* [online]. [cit. 2012-02-12]. Dostupné z: <<http://kuc.cz/5k2380>>.

ZÁVODSKÝ, Gabriel. Ako sa určuje výška výživného. In: *Najpravo.sk* [online]. [cit. 2012-08-10]. Dostupné z: <<http://www.najpravo.sk/rady-a-vzory/rady-pre-kazdeho/v/ako-sa-urcuje-vyska-vyzivneho.html>>.

Časopisy:

Právní rádce. Praha: Economia, 2006, roč. 2006, č. 12. ISSN 1210-4817.

Judikáty:

R 3/67

Pls. 4/67

R 100/67

R 101/67

R 31/68

R 74/69

R NS ČSSR 78/1979

R 26/83

KS v Ústí nad Labem, 10 Cdo 289/95